

КОЛЕСО ЧАСУ:

New Spring

Око Світу

The Great Hunt

The Dragon Reborn

The Shadow Rising

The Fires of Heaven

Lord of Chaos

A Crown of Swords

The Path of Daggers

Winter's Heart

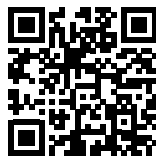
Crossroads of Twilight

Knife of Dreams

The Gathering Storm

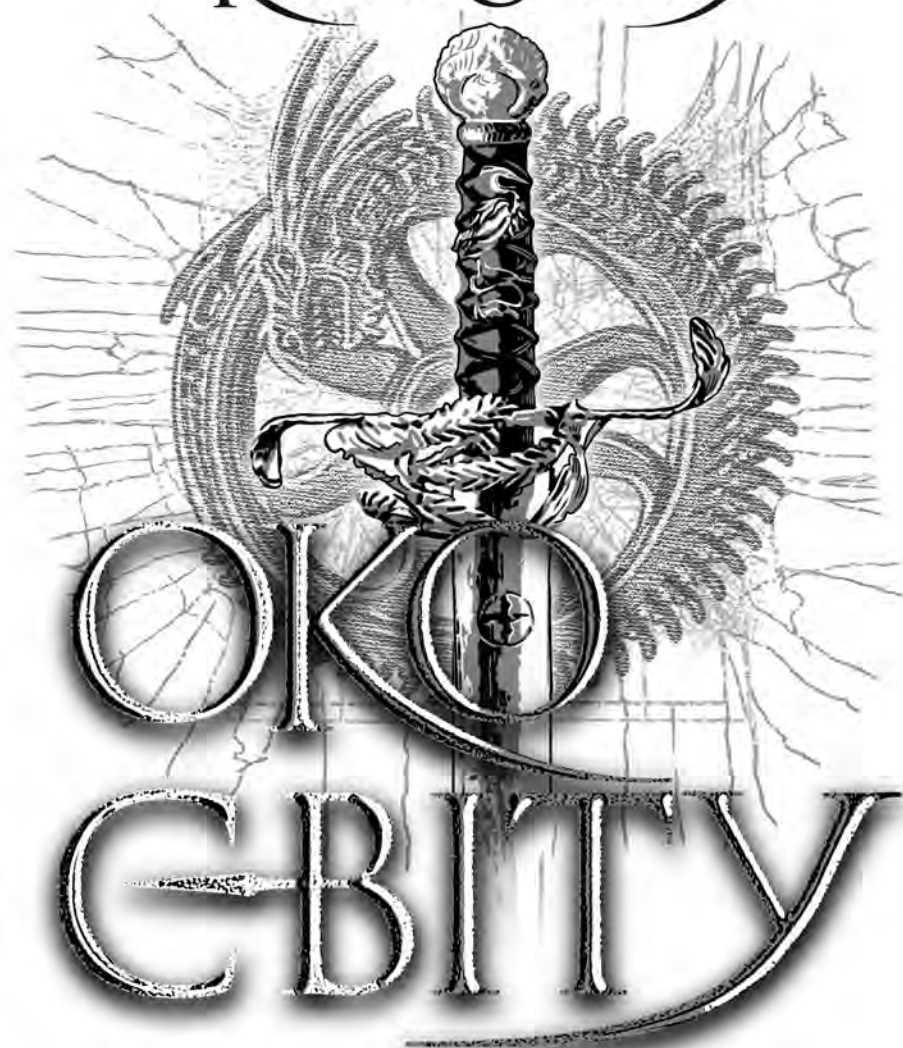
Towers of Midnight

A Memory of Light

РОБЕРТ ДЖОРДАН

КОЛЕСО ЧАСУ

1
КЕНТА

ДРАКОНОВА ГОРА

Палац час від часу здригався, наче сама земля жахалася спогадів та глухо стогнала, не вірячи тому, що сталося. Смоги сонячного світла падали крізь тріщини у стінах, змушуючи мінитися та збликувати міради танцюючих у повітрі порошинок. Стіни, підлога, стеля чорніли випаленими плямами. Фарба та позолота взялися пухляками на колись яскравих фресках, покреслених широкими чорними мазками, шар кіптяви ліг на розкришені фризи — зображені на них люди і тварини, здавалося, намагалися вибігти з палацу і перечекаати веремію деінде. Мертві лежали скрізь — чоловіки, жінки, діти. Вони намагалися врятуватися втечею, але падали, вражені блискавками, що били уздовж всіх коридорів, чи охоплені вогнем, що підкрадався зненацька, чи поглинуті розтопленим камінням, що хижо струменіло у пошуках жертв, і так чинилося доти, доки знову не запанували безгоміння та спокій. І, химерно контрастуючи з довкіллям, пишалися барвисті гобелени та шедеври живопису — висіли так, наче нічого й не трапилось, хіба що подекуди перекособочилися, коли під ними випиналися стіни. Меблі з вибагливою різьбою, інкрустовані слоною кісткою та золотом, стояли цілі-цілісінькі, і лише де-не-де поперекидалися, коли під ними брижилася підлога. Навіженство стинало все під корінь, залишаючи без уваги речі другорядні.

Льюс Терін Теламон блукав палацом, легко утримуючи рівновагу, коли підлога під ним хиталася.

— Ілієно! Кохана, де ти? — Він заплямив кров'ю край свого ясно-сірого плаща, коли переступав через тіло золотоволосої жінки, риси прекрасного обличчя якої спотворив жах смертної миті, а в розплющених очах застигло нерозуміння. — Де ти, моя дружино? Куди ви всі заховалися?

На очі йому потрапило власне обличчя, відображене у перехнябленому дзеркалі на обгорілому мармурі стіни. Пишні королівські шати — сірі, пурпурні та золоті — з виїмкової тканини, привезеної купцями аж з-поза Світового моря, наразі були подерті та брудні, і товстий шар пилу вкривав їх так само, як і його обличчя та волосся. Він торкнувся емблеми на плащі — чорно-білого кола, розділеного хвилястою лінією, і на мить затримав на ньому руку. Щось він означав, цей символ. Проте вишите коло не могло надовго затримати його уваги. От на своє віддзеркалення він утупився зі здивуванням. Звідти на нього дивився високий чоловік середнього віку, він навіть зараз виглядав ще доволі вродливим, хоча сивина густо заपोришила темне каштанове волосся, невпокій та втома порізьбили обличчя глибокими зморшками і додали темряви очам, яким, здавалося, судилося побачити надто багато. Льюс Терін розсміявся — спочатку тихо, а відтак, закинувши голову, на все горло. Його сміх луною прокотився безживними залами.

— Ілієно, кохана! Йди ж сюди, дружино моя. Ти маєш це побачити!

Повітря у нього за спиною затремтіло, вкрилося ряботинням. За мить брижі затверділи, явивши постать чоловіка: незнайомиць роззирнувся, і побачене викликало на його обличчі гримасу відрази. Він був нижчий за Льюса Теріна і вдягнений з голови до п'ят у чорне, якщо не зважати на смужку білосніжного мережива на комірі та гаптовані сріблом закоти високих, до стегна, чобіт. Прибулець пішов уперед, ступаючи обережно, підхопивши поли плаща, аби не забруднити його об безживні тіла. Підлога затремтіла від післяпоштовхів, але він не звернув на це уваги, вп'явшись очима у чоловіка, котрий реготав, утупившись у дзеркало.

— Володарю Ранку, — сказав він, — я прийшов по тебе.

Сміх наче ножем відтяло, і Льюс Терін повернувся, не виказуючи жодного здивування.

— Еге ж, гість! Чи маєш ти Голос, незнайомцю? Незабаром настане час Співів, і всі запрошені взяти участь. Ілієно, кохана, у нас гість. Ілієно, де ти?

Очі чоловіка в чорному розширилися, погляд метнувся до тіла золото-волосої жінки, а тоді знову до Льюса Теріна.

— Забери тебе Шей'тан, невже гниль проникла в тебе аж так глибоко?

— Це ім'я, Шей'... — Льюс Терін здригнувся і підніс руку, наче відганяючи щось від себе. — Не варто його вимовляти. Воно небезпечне.

— Отже, ти хоча б це пам'ятаєш. Небезпечно для тебе, дурню, не для мене. Що ще ти пам'ятаєш? Пригадуй, ти, засліплений Світлом ідіоте! Я маю покінчити з тобою, але не хочу, щоби ти в цей час спокійнісінько перебував у непам'яті! Згадуй усе!

Якусь мить Льюс Терін витріщався на власну підняту руку, здивований тим, як примхливо розписав її бруд. Відтак витер її об одіж, не помічаючи, що та ще брудніша, а тоді його увагу знову привернув співрозмовник.

— Хто ви такий? Чого вам треба?

Чоловік у чорному пихато випнув груди:

— Колись мене звали Елан Морін Тендронай, але тепер...

— Зрадник Надії... — прошепотів Льюс Терін. Спогади ворухнулися, проте він мотнув головою, відганяючи їх.

— То ти все ж таки щось пригадуєш?! Так, Зрадник Надії. Так прозвали мене люди, так само, як тебе вони назвали Драконом, але, на відміну від тебе, я прийняв це ім'я. Вони дали мені його, повважавши за проклин, але я ще змушу їх колінкувати перед цим ім'ям зі святоблिवим трепетом. А що ти зробиш зі своїм ім'ям? Відсьогодні люди називатимуть тебе Родичевбивцею. Що ти збираєшся з цим робити?

Льюс Терін, суплячи брови, обводив поглядом руїни залу.

— Іліена мала би бути тут і привітати гостя, — неуважно пробурмотів він, а тоді гукнув: — Іліено, де ти?

Підлога заходила ходором; тіло золотоволосої жінки затремтіло, так наче вона збиралася відповісти на його поклик. Його очі її не бачили.

Елан Морін скривився.

— Поглянь на себе, — промовив він зневажливо. — Колись ти був першим у Залі Слуг. Колись ти носив Перстень Тамирліна і пишався на Високому Троні. Колись на твій заклик збиралися Дев'ять Скіпетрів Влади. А подивися зараз на себе! Жалюгідне калічне створіння. Проте цього не досить. Ти принизив мене в Залі Слуг. Ти завдав мені поразки перед Воротами до Пааран Дізена. Але тепер я сильніший за тебе. Ти помреш з думкою про свою остаточну поразку, сповна усвідомивши, якою вона є абсолютною та нищівною. Втім, якщо я взагалі дозволю тобі померти.

— Не розумію, чому Іліена так забарилася. Вона мене не похвалить, якщо помислить, начебто я приховую від неї гостя. Сподіваюся, ви охочі до бесіди? Бо Іліена охоча. Я вас попередив. Іліена запитуватиме вас про тисячу речей, і може таке трапитися, що ви розповісте їй усе, що знаєте.

Відкинувши назад чорний плащ, Елан Морін випростав руки перед собою.

— А ще гірше для тебе те, — прошипів він, — що тут немає жодної із твоїх Сестер. Я ніколи не був майстром Зцілення, а наразі визнаю іншу силу. Втім, будь-яка з них змогла би дати тобі просвітлення хіба що на кілька хвилин, якби, звісно, ти її не встиг знищити раніше. Те, що можу зробити я, подіє не гірше. Принаймні мене це влаштовує. — Він раптом посміхнувся, і ця посмішка була жорстокою. — Хоча, маю таку думку, Шей'тан зцілює не так, як ти звик. Зцілися, Льюсе Теріне! — Він простягнув руки, і світло потьмяніло, так наче тінь лягла на сонце.

Біль вибухнув у Льюсі Теріні, і він закричав; крик цей ішов із глибин його ества, і він не міг його зупинити. Вогонь обпалив його до самих кісток,

у жилах заструмила кислота. Він повалився назад, гепнувшись головою об кам'яну підлогу, і голова відбилася від неї на подобу м'яча. Серце викалатувало, намагаючись вирватися з грудей, і з кожним його ударом нова хвиля полум'я проходила крізь тіло.

Він безпомічно бився у конвульсіях; біль перетворив його череп на агонізуючу сферу, яка, здавалось, ось-ось вибухне. Хрипкі крики стократ відлунювали палацом.

Повільно, дуже повільно біль почав відступати. Цей відплив, здавалось, тривав тисячі років, а коли завершився, Льюс Терін залишився лежати, сіпаючись, намагаючись ковтнути повітря пошерхлим горлом. Здавалось, минула ще тисяча років, доки він спробував підвестися, відчуваючи, що м'язи перетворилися на драгли, і спромігся нарешті стати навкарачки. Погляд його впав на золотоволосу жінку, і з грудей його вирвався крик, тисячократно несамовитіший за ті крики, що лунали раніше. Хитаючись, ледь не падаючи долілиць, він поповз до неї. Він схопив тіло в обійми, і на це були потрачені всі його сили. Руки у нього тремтіли, коли він відкинув золоте волосся з обличчя і глянув у її широко розплющені очі.

— Ілієно! Світло, допоможи мені... Ілієно! — Він припав до неї, намагаючись захистити її своїм тілом, ридуючи ридма, як людина, якій більше нема що втрачати в цьому житті. — Ілієно, ні! *Hi!*

— Ти можеш повернути її, Родичевбивце. Великий Володар Темряви може повернути її до життя, якщо ти служитимеш йому. Якщо ти служитимеш мені.

Льюс Терін підвів голову, і чоловік у чорному мимоволі позадкував на крок від його погляду.

— Десять років, Зраднику, — шелеснув Льюс Терін, так іще шовково шелестить клинок, коли його вихоплюють із піхов. — Десять років твій хазяїн занапащає світ. А тепер ось це. Я...

— Десять років! Ти, жалюгідний недоумку! Ця війна триває не десять років, а як світ світом. Ми з тобою билися тисячу разів, з кожним обертом Колеса, тисячу тисяч разів, і битимемося доти, доки час помре і восторжествує Тінь! — останні слова він прокричав, піднісши стиснуту в кулак руку, і тепер прийшла черга Льюса Теріна відсахнутися, важко дихаючи, від вогняного спалаху в очах Зрадника.

Льюс Терін обережно опустив Ілієну долу, ніжно пестячи кінчиками пальців її волосся. Коли ж він підвівся, то хоча сльози і застинали йому очі, у крижаному голосі лунав метал:

— За те, що ти скоїв раніше, Зраднику, тобі немає прощення; але за смерть Ілієни я знищу тебе, знищу так, що тобі не допоможе твій хазяїн. Готуйся до...

— Та пригадай же, дурню! Пригадай свій марний напад на Великого Володаря Темряви! Пригадай його удар у відповідь! Просто зараз Сто Споборників шматують світ, і з кожним днем до них доєднується ще сотня. Чия рука вбила Іліену Сонячноволосу, Родичевбивце? Не моя. Не моя. Чия рука забрала життя у кожного, в кому була хоча б краплина твоєї крові, у кожного, хто любив тебе, у кожного, кого любив ти? Не моя, Родичевбивце. Не моя. Згадай, і знай, яка ціна опору Шей'тану!

Піт, що стікав обличчям Льюса Теріна, проклав борозни крізь пил та бруд. Він згадав, і спогад цей був туманний, наче сон уві сні, але він знав, що це є правдою.

Несамовитий рик відбився луною від стін — рик чоловіка, який дізнався, що він знищив власну душу своєю ж рукою. Він учепився нігтями в щоки, наче бажаючи вирвати очі, аби не бачити того, що накоїв. Хоч куди він зводив їх, лицезрів лише мертвих. Пошматованих, переламаних, спалених, наполовину поглинутих каменем. Скрізь покоїлися мертві обличчя тих, кого він знав, кого любив. Старі слуги, друзі з дитинства, вірні товариші, котрі стояли з ним пліч-о-пліч у битвах, яким несть числа. І його діти. Його власні сини та дочки, мовби поламані ляльки, що ніколи більше не оживуть, не засміються, бавлячись у щось своє, діточе. Усі вони полягли від його власної руки. Обличчя дітей винуватили його, порожні очі запитували: «Чому?», і його сльози не могли бути відповіддю. Сміх Зрадника підхльостував, заглушаючи його власні стогони. Він більше не міг дивитися на ці обличчя, терпіти цей біль. Він не міг тут більше залишатися. У відчаї він потягнувся до Істинного Джерела, до заплямованого *саїдін*, і — Перемістився.

Він опинився посеред рівнинної та порожньої місцини. Неподаляк котила хвилі ріка, широка та пряма, але він відчував, що на сотні ліг навкруги немає жодної людини. Він був тут один як палець, такий самотній, яким тільки може бути людина, поки вона ще жива; але втекти від спогадів було годі. Очі загиблих переслідували його, вони чаїлися в кожному з незліченних закамарків його свідомості. Від них йому було не сховатися. Очі його дітей. Очі Ілієни. Сльози блищали йому на щоках, коли він підвів обличчя до неба.

— Світло, прости мені! — Він не вірив, що може отримати прощення. За те, що він накоїв, не прощають. Але він усе одно волав, звертаючись до неба, благаючи про те, чого, як він знав, не може бути йому дано. — Світло, прости мені!

Він усе ще торкався *саїдін* — чоловічої половини тієї сили, яка керує Всесвітом, яка обертає Колесо Часу, і відчував маслянисту пляму, що бруднила поверхню цієї половини сили, — пляму, завдану Тінню у відповідь

на його удар. Пляма з'явилася через нього. Тому що у сліпій гордині він утокмачив собі в голову, що люди можуть дорівнятися до Творця, можуть виправити те, що створив Творець, а вони власноруч сплюндрували. Він повірив у це в своїй гордині.

Льюс Терін усе глибше й глибше заходив у Істинне Джерело, черпаючи з нього, як ото гинучий від спраги. Поспіхом він зачерпнув Єдиної Сили стільки, що не зміг її всю направити самотужки, відтак шкіру наче обпалило вогнем. Напружившись, він змусив себе черпати ще, намагаючись узяти на себе всю Силу.

— Світло, прости! Ілієно!

Повітря перетворилося на полум'я, полум'я — на рідке світло. Блискавка, що вдарила з небес, випалила б очі будь-кому, хто вздрів би її хоч на мить, осліпила б його навіки. Зірвавшись із небозводу, блискавка пройшла крізь Льюса Теріна Теламона, досягши земних надр. Там, де вона торкнулася каменя, той перетворився на пару. Земля заходила ходором, затремтіла, наче жива істота в агонії. Вогняний стрижень, що з'єднав небо і землю, проіснував хіба якусь мить; він згаснув, та земля все ще здіймалася хвилями, наче море під час шторму. В повітря вдарив фонтан розплавленої скельної породи заввишки п'ять сотень футів, а земля зі стогоном набрякла, штовхаючи вогняний струмінь вище, і ще вище. З півночі й півдня, зі сходу та заходу налетіли вітри, ревучи, ламаючи дерева, наче лозинки, завиваючи пронизливо, налітаючи поривами, наче покликані допомогти новоявленій горі рости вище й досягти неба.

Урешті-решт вітри вляглися, земля вже не трусилася, а тільки глухо гуркотіла. Й знаку не лишилося від Льюса Теріна Теламона. Там, де він стояв, височіла гора, здіймаючись на милі до неба, і розплавлена лава ще вивергалася потоком із її надщербленого верхів'я. Широка і пряма ріка вигнулася дугою, подалі від гори, і розділилася на два рукави, утворивши посередині довгастий острів. Тінь від гори майже сягала острова; вона чорніла на землі, неначе зловісне клеймо пророцтва. Якийсь час нічого не було чути навколо, хіба земля гуркотіла глухо, наче протестуючи.

Повітря над островом замерехтіло, загуснуло. На острові з'явилася постать у чорному. Чоловік стояв, дивлячись на вогнедишну гору, що випнулася посеред рівнини. Лють і презирство викривили його обличчя:

— Тобі не втекти так просто, Драконе. Між нами ще нічого не скінчено. І не скінчиться довіку.

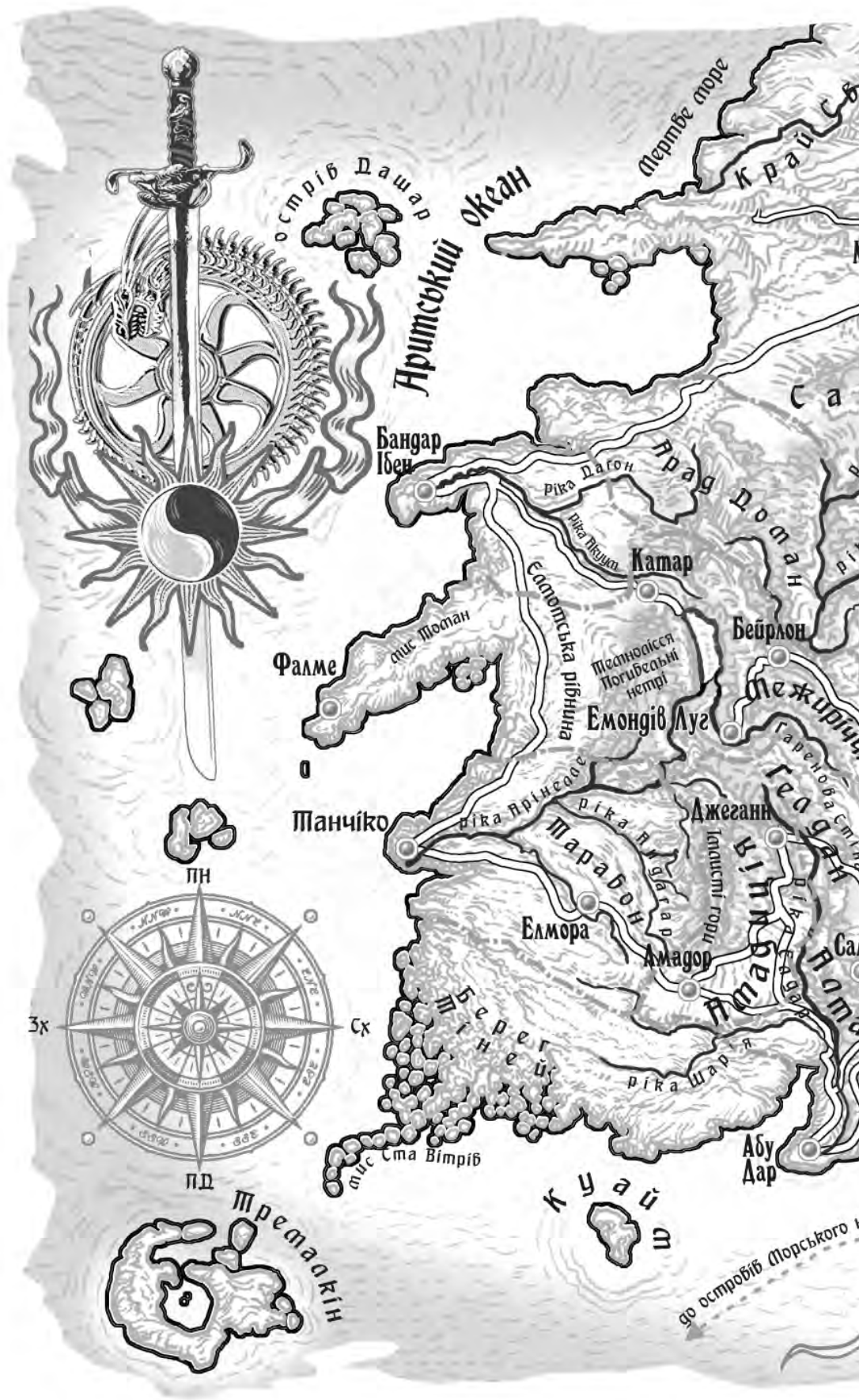
Відтак чоловік зник, а гора й острів zostалися самотувати. Зосталися чекати.

І Тінь укрила Землю, і Світ розколовся на каміння. Океани відступили, і гори розсипалися. Народи розсіялися по вісьмох краях Світу. Місяць обернувся на кров, а сонце — на попіл. Моря кипіли, і живі заздрили мертвим. Все було розтрошене, і все було втрачене, окрім пам'яті, а надто одного спогаду, що панував над усіма. Залишилася пам'ять про того, хто приніс Тінь і Світотрощу. Й ім'я йому було Дракон.

(З *«Алет нін Таерін алта Камора»*,
Світотроща.
Автор невідомий, Четверта Епоха)

І прийшло це тоді, аби минути, так, як приходило раніш і прийде знову: Морок важко вкрив землю і згнітив серця людей, і зелене листя зачахло, а надія вмерла. І люди заволали до Творця, промовляючи: «О Світло Небес, Світло Світу, дозволь Обіцяному народитися з гори, як сказано у Пророцтвах, як це було у віки, що давно минули, і буде знов у віки, що прийдуть. Дозволь Князеві Ранку заспівати до землі, аби вона зазеленіла, а долини сповнилися ягнятами. Хай рука Володаря Світанку захищає нас від Темряви, хай величний меч справедливості боронить нас. Нехай Дракон знову осідлає вітри часів».

(З *«Чарал Дріанан те Каламон»*,
Цикл Дракона.
Автор невідомий, Четверта Епоха)

острів Дашар

Аришський океан

Смертве море

Край

Бангар Ібен

річка Дагон

Прад Долян

Катар

Фалме

міс Тотан

Бейрлон

Темнооісія
Погибельні
Істри

Емондів Луг

Межуріччя

Шанчіко

річка Прінесса

річка П'ястатар

Ажеганн

Імперія
Гаренова Стіна

Геодеан

Елмора

Амагор

Вітмбеш

Салт

Берег

річка Шар'я

Абу Дар

міс Ста Вітріб

Куайш

Трестакін

до островів Морського

ПН

СХ

ЗХ

ПД

до Беїрона

до Бердичева

Тараський
Перевіз

Межиріччя

Сторожовий
пагорб

Емондів Луг

Струмок Винне Джержак

Девен

Райв

Біла річка

Західний ліс

Тишчані Нагорб

Східний ліс

Мочарі

Істисні гори

БЕЗЛЮДНА ДОРОГА

Обертається Колесо Часу, грядуть і минають Епохи, залишаючи по собі спомини, що стають легендами. Легенди блякнуть у пам'яті й перетворюються на міфи, а коли Епоха, що їх сотворила, повертається знову, про них уже й згадки розвіялися. В одній із таких Епох, яку дехто називає Третьою — Епосі, яка ще має настати і яка водночас давно проминула, в Імлистих горах здійнявся вітер. Вітер цей не був початком. В обертанні Колеса Часу нема ні початку, ні кінця. Проте одним із нескінченної вервечки початків цей вітер все ж таки був.

Народившись під вічно оповитими хмарами гірськими вершинами, котрі цілком відповідали своїй назві, вітер погнав на схід, промчавши над Піщаними пагорбами, що колись давно, ще до Світотрощі, були узбережжям великого океану. Тут, у низькодолі, він пустився у Межиріччя, увірвався в хащу, прозвану Західним лісом, і хльоснув по двох чоловіках — вони тарабанились обіч бідарки кам'янистою стежиною, званою як Кар'єрний путівець. Попри те, що весна повинна була розпочатися вже місяць тому, вітер обпікав крижаним холодом, наче мав ось-ось принести з собою хурделицю.

Його пориви щільно притисли плащ Ранда аль'Тора до спини, обгорнули коліна сіро-брунатною вовняною тканиною, а тоді взялися шарпати край одєжини. Ранд пожалкував, що плащ на ньому недостатньо важкий, та й ще одна сорочка не була би зайвою. Коли він намагався відкинути плащ назад, той раз у раз зачіплявся за сагайдак, прив'язаний до пояса. Усі спроби притримувати плащ однією рукою були марними; а в іншій руці він тримав лук зі стрілою на тязиві.

Коли шалений порив вітру вкотре вирвав плащ йому з руки, Ранд кинув погляд на батька поверх зарослої густою шерстю спини гнідої кобили. Він розумів, що його бажання пересвідчитися, чи Тем і далі крокує поруч, є безглуздим, але що вдіш: такий уже випав день. Вітер із завиванням налітав на подорожніх, і якби не його виття, надовкола панувало би безгоміння. Зрідка тишу протинало тихе порипування осі бідарки. В лісі не чутно було пташиного співу, та й білки не пересвистувалися серед гілля. Втім, він цього і не сподівався. Не такою була ця весна.

Лише дерева, що й узимку зберігали листя або голки, зрідка зблискували зеленим. Крізь буре шпичасте плетиво торішніх засохлих пагонів ожини де-не-де проглядало голе каміння. Навіть бур'яни траплялися зрідка: здебільшого кропива, а ще якесь колюче та смердюче зілля — воно залишало огидний запах, якщо необережно розчавити його чоботом. У темному затінку, де шапки дерев уприпул понахилялись одна до одної, ще білили латки снігу. Сонячне проміння подекуди кволо пробивалося крізь густе гілля, але не несло з собою тепла. На сході над верхівками дерев зависло бліде сонце, проте світло його було тьмаве, наче розведене сутінками. Невеселий це був ранок, і думки він навівав невеселі.

Юнак мимоволі торкнувся стріли на тятіві — був готовий водномить, одним порухом підтягнути її до щоки, як учив його Тем. На фермах ця зима видалася тяжкою, найгіршою з усіх, що могли пригадати старі люди, але, мабуть, у горах вона була ще лютішою. Принаймні якщо висновувати з силисиленної вовчих зграй, що ринули до Межиріччя. Вовки набігали на кошари, гострили зуби на хліви та стайні, аби дістатися до худоби та коней. Ведмеді теж убивали овець, хоча ведмедів у цих місцях не бачили здавна. Щойно сутеніло, люди намагалися укритися у своїх будинках, оскільки ставали здобиччю так само часто, як і вівці. Втім, інколи таке траплялося й удень.

Тем розмірено крокував з іншого боку Бели, спираючись на спис, наче на герлигу, не звертаючи уваги на вітер, хоча той і шарпав його темний плащ, змушуючи майоріти, наче прапор. Він раз у раз легенько поплескував конячку по крупі, наче нагадуючи, що треба йти далі. Могутній, широкогрудий та кругловидий, Тем здавався цитаделлю реальності посеред цього ранку, кам'яною брилою посеред плинного сновиддя. Хоча засмаглі щоки Тема покарбували зморшки, а в сріблі волосся лише де-не-де проглядали чорні пасма, у ньому відчувалися міць і непохитність — бурхливий потік лише вирував би навколо його стоп, не в змозі збити з ніг. Наразі він незворушно простував дорогою. Вовки та ведмеді — це, звісно, не жарти, наче казав він усім своїм виглядом, і кожний, хто тримає вівці, повинен на них зважати, проте краще їм навіть не намагатися завадити Тему аль'Тору дістатися Емондового Лугу.

Винувато сіпонувшись, Ранд знову взявся спостерігати за своєю стороною узбіччя — незворушність Тема нагадала йому про обов'язок. Він був на голову вищий від батька, втім, як і за будь-кого на цілий окіл. Ранд не дуже скидався на Тема, хіба що був такий же широкий у плечах. Сірі очі та рудуватий відтінок волосся він успадкував від матері — так казав йому Тем. Вона була нетутешня, і Ранд її майже не пам'ятав, хіба що усміхнене обличчя. Але квіти до її надгробку він приносив щороку: навесні, на Бел-Тайн, і влітку, на День Сонцестояння.

На візку, серед восьми великих діжок сидру, примостилися два невеличкі барильця яблучного бренді — децицю своїх зимових запасів Тем щороку доправляв до корчми «Винне джерело», аби на Бел-Тайн люди мали чим пригоститися. Він заявив, що й цієї весни його не вдасться зупинити якимось вовкам та холодному вітру, хіба що трапиться щось геть несосвітенне. Досить і того, що вони з Рандом не були в селищі кілька тижнів. Навіть Тем наразі рідко полишав ферму. Але Тем дав слово привезти бренді та сидр, і він мусить це зробити, хай навіть у переддень Свята. Свого слова Тем завжди дотримував. Що ж до Ранда, то він просто радів нагоді вихопитися з ферми, радів майже так само сильно, як і власне Бел-Тайну.

Спостерігаючи за своєю половиною дороги, Ран раптом наче відчув на собі чийсь уважний погляд. Певний час хлопець намагався позбутися цього відчуття. Між дерев не помітно було ні поруху, ні шелесту, тільки вітер гудів. Але відчуття не хотіло зникати, а, навпаки, посилювалося. Волосинки на руках Ранда здибалися, шкіра засвербіла, так наче зсередини поколювали сотні голочок.

Ранд роздратовано перехопив лук, аби почухати руки, і наказав собі не прислухатися до дурних фантазій. З його боку лісу не було нічого й нікого, а Тем сказав би, якби помітив щось на своїй стороні. Ранд знову озирнувся і... не повірив власним очам. Позаду нього, на відстані двадцяти п'ятей, не більше, їхав вершник — одягнений у чорний плащ, він зливався із чорним конем в одне гнітюче, без жодної світлої чи блискучої цятки ціле.

Ранд підсвідомо зробив крок убік, ближче до воза.

Плащ вершника вкривав його аж по халяви чобіт, а каптур був насунутий до самого підборіддя. Ранд тривожно помислив, що у постаті вершника є щось дивне, а надто його манило те, що ховалося під каптуром. Затінені риси годі було роздивитися, хоча Рандові здалося, що він дивиться вершникові просто в очі. І відвести погляду він не міг. Під каптуром чорною плямою меркла сама тінь, але він відчував ненависть, що юшила звідти, відчував так гостро, неначе дивився у кривороту від люті обличчя. Ненависть до всього живого, а насамперед — ненависть до нього, Ранда.

Зненацька юнак перечепився за камінець на дорозі і випустив темного вершника з очей. Лук випав йому з рук, а він сам не гепнувся горілиць тільки тому, що встиг ухопитися за гриву Бели. Кобила налякано форкнула і зупинилася, вивернувши голову, аби подивитися, хто і чому її схопив.

Тем осудливо поглянув на Ранда зверх спину конячки.

— Що сталося, хлопче?

— Вершник, — відсапуючись та випростуючись, промовив Ранд. — Якийсь чужак їде вслід за нами.

— Де? — Тем підняв списа з широким вістрям й уважно подивився назад.

— Ось там, позаду... — Ранд розвернувся, і слова завмерли йому на губах. Дорога позаду лежала порожнем. Не вірячи власним очам, він обнишпорив поглядом хащі праворуч і ліворуч дороги. Проте і коня, і вершника наче вітром здуло. — Він був там. Чоловік у чорному плащі і на чорному коні.

— Не хочу видатися сумнівакою, хлопче, але куди він міг подітися?

— Гадки не маю. Але він там був. — Ранд підхопив із землі лук і стрілу, похапливо перевіряв оперення, відтак поклав стрілу на тятиву і, трохи натягнувши її, знову відпустив. Не було у кого цілитися. — Він був!

Тем похитав сивуватою головою.

— Ну, якщо ти так кажеш, хлопче... Тоді ходімо глянемо. Кінь залишає сліди, навіть на такій землі. — Він посунув назад уздовж воза, його плащ полоскався на вітрі. — Якщо ми їх знайдемо, то точно знатимемо, що він насправді тут був. Якщо ж ні... що ж, зараз такі часи, що будь-кому може примаритися що завгодно.

Раптом Ранд збагнув, що здалося йому дивним у тому вершнику, окрім його немислимої тут появи. Вітер, що ледь не шмагав його і Тема, не поворухнув жодною складкою на чорному плащі чужинця. Зненацька Ранду пересохло у роті. Мабуть, усе це йому примарилося. Батько правий: такого ранку уява може зіграти з людиною злий жарт. Хоча він не вірив у те, у чому намагався себе переконати, але як розповісти батькові, що чоловік, котрий наче розтанув у повітрі, був зодягнений у плащ, непідвладний вітру?

Стурбовано насупивши брови, Ранд уважно вдивлявся в ліс, що обступав зусібіч дорогу — він тепер був якийсь інакший. Хлопець ще змалечку звик бігати лісами куди лише заманеться. Він навчився плавати у ставках та струмках Заплавного лісу, що лежав на схід від останніх ферм Емондового Лугу. Блукав він і Піщаними пагорбами, хоч багато хто в Межіріччі вважав їх злочасним місцем. Якось він, разом зі своїми найліпшими приятелями, Метом Коутоном та Перрином Айбарою, навіть дістався аж до підніжжя Імлистих гір. А так далеко від рідної домівки більшість мешканців Емондового Лугу ніколи не заходили, для них неабиякою пригодною був навіть вояж у сусіднє село — Сторожовий Пагорб чи Девен Райд. І в жодному

з цих місць не зустрів він нічого, що змогло б його налякати. Проте сьогодні Західний ліс був не таким, яким Ранд його пам'ятав. А чоловік, здатний зникнути отак водномить, може водномить і з'явитися знову, можливо, навіть під самим носом Ранда.

— Батьку, не варто шукати. — Тем здивовано зупинився, а Ранд натягнув глибше каптур свого плаща, приховуючи зашаріле обличчя. — Мабуть, твоя правда. Який хосен шукати те, чого нема, а надто гаяти час, коли нам треба чимшвидше дістатися селища і десь знайти прихисток від цього вітру.

— Так, а було би незле викурити люльку, — мрійно мовив Тем, — та перехилити кухоль елю в затишному куточку. — Раптом його обличчя розплилося у широкій усмішці. — А ти, гадаю, не від того, щоби спіткатися з Егвейн.

Ранд спромігся на вимучену посмішку. Серед усіх речей, які наразі обсидали його думки, донька мера була аж ніяк не на першому місці. Наче йому нема чим перейматися і без цього. Останнім часом, коли б вони не зустрілися, вона незмінно примудрялася його спантеличити. Сама ж вона — і це було найгірше! — схоже, навіть не помічала цього. Ні, він точно не хотів наразі думати ще й про Егвейн.

Юнак сподівався, що батько не помітив його замішання і страху, але Тем раптом промовив:

— Не забувай про полум'я, хлопче, і про порожнечу.

Тем давно вже навчив Ранда цій незвичній вправі: сконцентруватися на однісінькому племінчику і спалити на ньому всі емоції, що тебе переповнюють — страх, ненависть, гнів, — доки твій розум не спорожніє. Злийся з порожнечою, казав Тем, і ти зможеш усе. Ніхто в Емондовому Лузі не казав таких речей — лише Тем. І попри те Тем зі своїми полум'ям та порожнечою щороку перемагав на турнірі лучників на Бел-Тайні. Ранд вважав, що цього року і він матиме шанс на перемогу, якщо йому вдасться звільнити свій мозок. Спогадування Тема про цей трюк означало, що він усе запримітив, проте більше про це жодним словом не обмовився.

Тем прицмокнув на Белу, зрушуючи кобилу з місця, і батько із сином пішли далі.

Старший чоловік ступав розмірено, наче нічого особливого не трапилося і трапитися не може. Хотів би Ранд мати таку витримку! Він намагався викинути все зайве з голови, але в думках його знов і знов з'являвся вершник у чорному.

Йому хотілося вірити, що Тем має рацію, що вершник існував лише в його уяві, але він надто яскраво пам'ятав ненависть, яку випромінював чужинець. Ні, хтось там справді був. І цей хтось бажав йому зла. І Ранд

продовжував раз у раз озиратися, доки вони з батьком не опинилися серед гостроверхих солом'яних дахів Емондового Лугу.

Селище розпочиналось одразу ж за Західним лісом, узлісся впритул підступало до висілків, а окремі дерева забігли аж до сільських вулиць і стояли між міцними каркасними будинками. Місцевість полого спускалася на схід. Далі розкинулася клаптикова ковдра з ферм, ланів та пасовиськ, розкреслених живоплотами, там і тут поплямована латками гайків та байраків. Рівнина тяглася аж до Заплавного лісу, помережаного незліченними ставками та потічками. Земля на захід звідси була не менш плодючою, а пасовиська майже щороку вкривалися пишною травою, але ферми в Західному лісі можна було на пальцях порахувати. Та й вони уривалися за багато миль до Піщаних пагорбів, не кажучи вже про Імлисті гори, маківки яких можна було розгледіти з Емондового Лугу, далеко над верховіттям Західного лісу. Дехто стверджував, що ґрунт там занадто кам'янистий, так наче саме Межиріччя всуціль не було всіяне скелями та брилами; інші ж запевняли, що землі ці лиховісні.

Варто було возу проминути перші будинки, як він обзавівся гамірним ескортом із дітлахів та собачих зграй. Бела незворушно трималася свого курсу, не звертаючи уваги на галасливу дрібноту, що роїлася у неї перед носом, бавлячись у квача та ганяючи обручі. Упродовж останніх місяців на вулицях не чути було дитячого сміху, не видно було дитячих забавлянок. Навіть коли холоди відступили, страх перед вовками утримував малечу в чотирьох стінах. Мабуть, лише наближення Бел-Тайну нагадало їм про ігри та розваги.

Близькість свята позначилася і на дорослих. Навстіж розчинилися широкі віконниці, і майже у кожному вікні вималювалася постать господині, котра витрясала простирадла або вивіщувала перини, перекинувши ті через підвіконня. Байдуже, зазеленіють дерева чи ні, але жодна жінка не дозволить Бел-Тайну розпочатися, не впоравшись із передсвятковим прибиранням. На кожному подвір'ї було натягнуто мотузки, на яких порозвішувано килими, і дітлахи, котрим не пощастило врятуватися втечею, зганяли на них своє розчарування, лупцюючи бідолашні плетеними вибивачками. Чи не на кожному даху балансував господар дому, перевіряючи, витримала стріха зимову негоду чи треба кликати Кенна Буйє, покрівельника.

Тем безперервно зупинявся, аби перекинутися кількома словами із зустрічними. Оскільки вони з Рандом кілька останніх тижнів безвилазно просиділи у себе на фермі, сільчани цікавилися, як справи за межами їхнього селища. Тем розповідав про шкоду від зимових буревіїв, що лютували сильніше, ніж минулої зими, про мертвонароджених ягнят, про чорні лани, на яких уже мала би зеленіти озимина, про голі пасовиська, про зграї

кружків, що кружляють там, куди вже мало би повернутися з вирію співочептаство. Невеселі розмови під час приготувань до свята... Селяни тільки хитали головами. Скрізь такі ж погані справи, як і тут. Скрізь.

Більшість чоловіків, згорбившись, зітхали:

— Що ж, якось переживемо, як буде на то воля Світла...

А інші усміхалися й додавали:

— А як не буде, ми однаково переживемо.

Така була вдача у більшості мешканців Межиріччя. Люди, котрим доводиться бачити, як град нищить їхні посіви, як вовки розривають їхніх ягнят, легко не здаються, а просто розпочинають усе знову, хай це повторюється чи не щороку. А тих, хто здається, уже давно нема серед живих.

Тем не став би зупинитися заради Віта Конгара, якби той не простягнув ноги упоперек вулиці так, що треба було або зупинитися, або дати Белі його переїхати. Ці дві родини — Конгари і Копліни — так попереженювалися, що тепер годі розібрати, де закінчується одна і починається інша. А ще від Сторожового Пагорба до Девен Райда, а може, аж до Таренського Перезову, знали їх як ворохобників і баламутів.

— У Брана аль'Віра чекають на мене й на оце, Віте, — проказав Тем, киваючи на діжки на візку.

Але кощавий чоловік із кислим обличчям і не думав забиратися з дороги. Він розпластася на сходинках власного ганку, а не на даху, хоча покрівля на його халупі вочевидь потребувала рук майстра Буйє. Віт ніколи не мав охоти розпочати якусь справу або завершити вже розпочату. Втім, такими були чи не всі Копліни та Конгари, крім тих, котрі були ще гірші.

— Що ми збираємося робити з Найнів, аль'Торе? — з притиском запитав Конгар. — Не така Мудриня потрібна нам в Емондовому Лузі.

Тем приречено зітхнув:

— Це не наша справа, Віте. Мудринєю опікуються жінки.

— Ні, ми маємо втрутитися, аль'Торе. Вона сказала, що ця зима буде теплою. І напроорокувала добрий урожай. А тепер варто спитати її, що вона чує у вітрі, як вона лише визвіриться на тебе, ще й ногою тупне.

— Якщо ти запитував у неї так, як ти завжди це робиш, Віте, — намагаючись не дратуватися, відказав Тем, — вважай, тобі пощастило, що вона не уперіщила тебе тим ціпком, що завжди має при собі. Ну, добре, а тепер я повинен доправити це бренді...

— Найнів аль'Міра замолода бути Мудринєю, аль'Торе. Якщо Жіноче Коло не хоче нічого з цим удіяти, це мусить зробити Рада Селища.

— Яким боком ти до Мудрині, Віте Когнар? — запитав розгніваний жіночий голос. Віт сіпнувся, побачивши, що на порозі хатини з'явилася його жінка. Дейз Когнар мала суворе обличчя й була вдвічі ширша за свого

чоловіка, хоча при цьому на ній не було й унції жиру. Вона уп'ялася очима у Віта, взявши руки в боки. — Спробуй ще лізти до справ Жіночого Кола, і я подивлюся, як тобі засмакує їсти те, що сам собі накуховариш. І не на моїй кухні. І як тобі буде самому прати свої лахи та розстеляти собі спати. І не під моїм дахом.

— Послухай, Дейз, — закрутився Віт, — я ж лишень...

— Прошу пробачити мені, Дейз, — скористався ситуацією Тем. — І ти, Віте. Хай із вами обома буде Світло!

Він знову зрушив Белу з місця, змусивши її обійти сидячі мощі, що заступали їм шлях. Наразі Дейз не бачила нікого, крім свого чоловіка, але ще мить, і вона могла втямити, з ким розмовляв Віт.

Саме тому Тем з Рандом не зголошувалися зупинитися, аби щось перехопити чи пропустити келишок. Адже варто було якійсь поважній господині з Емондового Лугу побачити Тема, як вона ставала в стійку, наче мисливський собака, що занюхав кролика. Не було серед них такої, яка б не мала на прикметі ідеальної жінки для удівця з доброю фермою, навіть якщо та ферма знаходиться в Західному лісі.

Ранд поспішав забратися геть так само, як і Тем, може, навіть ще дужче. Його теж інколи заганяли в глухий кут, коли Тема не було поблизу, та так, що, не вдаючись до грубощів, годі було втекти. Всаджували хлопця на ослінчик біля кухонної груби, напихали його печивом, медяниками, пирогами з м'ясом. А поміж тим господині так і зважували, так і обміряли гостя очима, та ще й так точно, наче користувалися вагами або мірною стрічкою. І кожна не забувала запевняти хлопця, що цей частунок не йде в жодне порівняння з тими смаколикami, які виходять з ручок її сестриці-удовиці, рідної, чи в перших або в других, майже її однолітки, хіба що трохи старшої. Тем теж не молодшає, приказувала зазвичай господиня. Добре, що він так любив свою жінку, адже це означає, що він буде добрим чоловіком і наступній своїй дружині, але досить йому вже носити жалобу. Тему доконче потрібна добра жінка. Адже це безперечна правда, що чоловік не здатний дати собі раду без жінки. Жінка завжди подбає про нього та й не дасть ускочити в халепу. Найгірше було, коли господиня після такого вступного слова замислювалася, а тоді питала підкреслено побіжно, скільки ж наразі років Тему.

Як і більшість мешканців Межиріччя, Ранд мав досить-таки затяту вдачу. Деякі чужинці стверджували, що непоступливість узагалі була головною рисою тутешнього люду, і той люд, мовляв, міг би повчити впертості мулів, а непохитності — каміння. Господині ж були загалом добрими і привітними жінками, але Ранд страх не любив, коли його до чогось підштовхують, а з ними він почувався так, ніби його підганяють палицею. Тому він ішов швидкою ногою, бажаючи, щоби Тем поквапив Белу.

Незабаром вулиця вивела на Галявину — широкий майдан посеред селища, зазвичай рясно вкритий травою. Проте цього року тут серед жовтувато-бурої торішньої трави та голої чорної землі лише де-не-де прорізувалися цятки свіжої зелені. Перевальцем ходили зграйки гусей, придивлялися блискучими круглими очима, чи не знайдеться чогось дзьобнути, але не знаходили нічого, що вартувало б їхньої уваги; ген хтось прив'язав до кілка навіть дійну корову, щоби хоч трохи пощипала миршавої травички.

Ближче до західного краю Галявини з-під скелі, що виходила тут на поверхню, вибивалося Винне джерело. Це джерело ніколи не пересихало, потік з нього струменів з такою силою, що заввиграшки міг збити з ніг дорослого чоловіка, а своєю назвою воно завдячувало свіжості та смаковитості своєї води. Струмок швидко розширювався, перетворюючись на Винну ріку, котра стрімко котила на схід свої води серед густо порослих верболозом берегів, котила аж до млина майстра Тейна і ще далі, а вже там розділялася на дюжини потічків, що мережили собі болотяні нетрі Заплавного лісу.

Там, де струмок біг Галявиною, через нього були перекинуті два пішохідних містки з перильцями та ще один міст, ширший за інші, і досить міцний, аби ним міг проїхати фургон. Далі за Фургонним мостом Північний шлях, що йшов від Сторожового Пагорба і Таренського Перевозу, ставав Старим шляхом, який тягнувся аж до Девен Райда. Чужоземці іноді потішалися з того, що одна й та ж дорога має дві різні назви у північній та південній частинах, але так воно було завжди, принаймні наскільки пам'ятали в Емондовому Лузі, а, значить, так воно й мало бути. Для місцевих цього було цілком достатньо. За містками вже йшли приготування до Свята: там було насипано кургани для святкових багать і заготовлено три стоси дров, кожен завбільшки як будинок. Багаття завжди розпалювали на чорній землі, а не на траві. А святкові ритуали, усі без винятку, відбувалися на зеленому килимі Галявини.

Неподалік Винного джерела дванадцяттеро літніх жінок, неголосно співаючи, встановлювали Весняний стовп. Стовбур стрункої ялини, позбавленої усіх гілок, підіймався на десять футів над ямою, котру жінки викопали заздалегідь. Зграйка дівчат, ще занадто юних, аби заплітати волосся в косу, сиділи, підібгавши ноги, й заздрісно спостерігали за жінками, час від часу підспівуючи їм.

Тем вйокнув на Белу, аби йшла веселіше; втім, вона цілковито це проігнорувала. Ранд старанно відводив очі від того, що роблять жінки. Завтра вранці чоловіки удаватимуть, що здивовані появою Стовпа, потім, опівдні, незаміжні жінки танцюватимуть навколо нього під спів неодружених чоловіків і заодно прикрашатимуть довгими барвистими стрічками. Ніхто не знав, чому і з якого часу повелося так робити — ще один звичай, який

існував завжди, — але це був привід поспівати та потанцювати, а для цього у Межіріччі іншого приводу ніколи і не потребували.

З ранку до вечора під час свята Бел-Тайну люди співатимуть, танцюватимуть і вгощатимуться, а ще змагатимуться в ходьбі, та й не тільки в ній. Призи отримують не лише найкращі лучники, а й ті, хто покаже найкраще вміння вправлятися з пращею або з короткою палицею. Будуть і змагання з розгадування загадок та головоломок, з перетягування каната, з підняття та метання важких речей, будуть призи найкращому співаку та танцюристу, а також найкращому скрипалю, найспритнішому стригалю овець і навіть найліпшим гравцям в кулі та в дротики.

Бел-Тайн святкують тоді, коли весна явно й невідворотно вступає в свої права, коли народжуються перші ягнята та з'являється перша прорість. Але попри те, що холоди не хотіли відступати, ніхто й помислити не міг, щоби відкласти свято. Усі хотіли трохи поспівати й потанцювати. А на довершення всього, якщо тільки чутки були правдивими, на Галявині планувався грандіозний феєрверк — звісно, якщо перший цього року мандрівний крамар вчасно дістанеться селища. Майбутній феєрверк жваво обговорювали і старе, й мале. Востаннє таким видовищем у селі милувалися роки десять тому, і досі про це згадували.

Корчма «Винне джерело» розмістилася зі східного краю Галявини, неподалік Фургонного мосту. Перший поверх будівлі був складений з річкового каменю, а підмурівок викладений з брил, які, за чутками, ще в давнину привезли з гір. Побілені стіни другого поверху видавалися вперед круг усього будинку, нависаючи над першим поверхом. Тут, у задніх кімнатах, мешкав Бранделвін аль'Вір, хазяїн корчми та мер Емондового Лугу впродовж останніх двадцяти років, з жінкою та дочками. Дах з червоної черепиці, єдиний на все селище, виблискував під неяскравим сонячним промінням, увінчаний доброю дюжиною високих коминів. Над трьома коминами наразі вився димок.

Біля південної стіни будинку, далі від струмка, виднілися залишки підмурівка іншої, значно більшої будівлі, яка, подекували, колись теж була частиною корчми. А тепер посеред цих руїн ріс височезний могутній дуб, кроків тридцять завширшки, розкинувши гілки як людський тулуб затовшки. Влітку Бран аль'Вір розставляв столи та лави просто в затінку його віття, густо вкритого зеленим листям, і відвідувачі могли насолоджуватися питвом та легеньким вітерцем, ведучи приємну бесіду, а може, й розклавши дошку для гри в камінці.

— Ось ми й на місці, хлопче, — Тем потягнувся було до віжок, але Бела стала перед таверною раніше, ніж він їх торкнувся. — Знає дорогу краще за мене, — реготнув він.

З останнім поскрипом коліс на порозі свого закладу з'явився Бран аль'Вір, як завжди ступаючи дивовижно легко як для такої статури. Він був чи не вдвічі ширший за будь-якого чоловіка в селищі. Його кругле обличчя, оторочене згори ріденькою бахрімкою сивого волосся, прорізувала широка усмішка. Попри непривітну погоду, руки в нього були голі по лікоть, а могутній стан прикривав бездоганно білий фартух. На грудях виблискував срібний медальйон, що зображав терези. Цей медальйон, а на додаток до нього ще й повномірний безмін, на якому Бран аль'Вір зважував монети купців, котрі приїздили до Емондового Лугу з Бейрлона по вовну або тютюн, слугували емблемою посади мера. Бран надягав цей медальйон лише тоді, коли мав справу з купцями, а також на свята та весілля. Сьогодні він мав на собі медальйон з самого ранку, адже сьогоднішня ніч буде Ніччю Зими, ніччю перед Бел-Тайном, коли всі чи не до ранку ходитимуть з будинку до будинку, обмінюючись дешевими подарунками, пригощаючись всюди потроху та вихиляючи чарочку. «Після такої зими, як ця, — подумав Ранд, — йому, мабуть, здається, що Ніч Зими — важлива нагода не чекати наступного дня».

— Теме, — вигукнув мер, поспішаючи назустріч прибулим. — Хай буде зі мною Світло, я радий нарешті бачити тебе. І тебе, Ранде. Як ти, хлопчику?

— Добре, майстре аль'Віре, — відповів Ранд. — А ви як поживаєте, сер? — Але Бран уже знову переніс увагу на Тема.

— Я почав було хвилюватися, що цього року ми залишимося без твого бренді. Раніше ти ніколи не змушував так довго чекати на себе.

— Цими днями я не відчував великого бажання виїжджати з ферми, Бране, — відказав Тем. — Навколо вовки лютують. Та й погода не надто сприятлива.

— Хотілося би мені почути хоч від когось щось інше, не лише про цю кляту погоду, — хмикнув Бран. — Усі нарікають на неї, а дехто не хоче помізкувати тверезо й чекає від мене, що я зміню погоду. Щойно двадцять хвилин товкмачив майстрині аль'Донел, що я не можу вплинути на приліт лелек. Не знаю навіть, що вона хотіла від мене... — похитав він головою.

— Це погана прикмета, — проскрипів голос у них за спинами, — коли в Бел-Тайн на дахах не гніздяться лелеки. — Кенн Буйє, вайлуватий і темний, наче старий окоренок, пришкандибав до Тема та Брана й зупинився, спершись на ціпок, майже такий само довжелезний та сучкуватий, як і його хазяїн. Він косив очками-намистинками одразу на двох чоловіків. — А буде ще гірше, згадаєте тоді мої слова.

— Ти, схоже, у віщуни подався, взявся прикмети витлумачувати? — сухо поцікавився Тем. — А може, ти слухаєш вітер, наче Мудриня? Чого-чого, а вітру тут вистачає. Ось і зараз поруч щось свистить.

— Можете сміятися скільки завгодно, — буркнув Кенн, — але без тепла земля не заврунеться, і до жнив багато комор спорожніють. Наступної зими в Межиріччі не залишиться нікого, крім вовків і круків. І то ще добре, якщо наступної. Можливо, ця була останньою.

— Ну, і що все це має означати? — різко промовив Бран.

Кенн дивився на них похмуро.

— Я доброго слова про Найнів аль'Міру не скажу. Ви це знаєте. Поперше, вона ще надто мала, аби... але не в цьому річ. Жіноче Коло, схоже, дибки стає, коли Рада Селища хоч словом прохопиться про їхні справи, а до наших справ вони пхають свого носа, коли їм тільки заманеться, а так буває майже завжди, чи принаймні так здається...

— Кенне, — не витримає Тем, — до чого ота твоя балачка?

— До чого, аль'Торе? Спитаєш Мудриню, коли закінчиться зима, і вона розвернеться й піде геть. Може, вона не хоче ділитися з нами тим, що чує у вітрі. Може, вона чує, що ця зима не скінчиться ніколи. Може, вона триватиме, аж допоки Колесо обернеться і настане кінець Епохи. Ось у чому тут сенс.

— А може, вівці почнуть літати, — відказав на це Тем, а Бран здійняв руки до неба.

— Хай Світло береже мене від дурнів. Кенне, ти належиш до Ради Селища, а наразі поширюєш тут коплівівську маячню. Послухай, що я тобі скажу. У нас і так проблем по саме горло, а ти...

Хтось шарпнув Ранда за рукав і зашепотів йому у самісіньке вухо, відвертаючи увагу від суперечки старших чоловіків:

— Ходімо звідси, Ранде, поки вони сперечаються. Інакше до роботи припряжуть.

Ранд поглянув униз і мимоволі посміхнувся. Мет Коутон присів за візком, склавшись удвічі, наче той лелека, аби його не помітили Тем і Бран із Кенном.

Карі очі Мета, як завжди, пустотливо поблискували:

— Ми з Девом упіймали величезного старого борсучиська, і він страшенно ремствує, адже ми витягли його з нори. Ми збираємося випустити його на Галявіні і подивитися, як дівчата кинуться врозтіч.

Ранд посміхався тепер від вуха до вуха. Йому ця витівка вже не здавалася такою кумедною, якою здалася би рік тому, але Мет, схоже, ніколи не подорослішає. Він кинув погляд на батька. Чоловіки, звівши голови до купи, продовжували говорити всі водночас, поринувши у дискусію. Він теж заговорив стиха:

— Я обіцяв батькові допомогти вивантажити сидр. Я знайду тебе пізніше.

— Тягати бочки! — закотив очі до неба Мет. — Та хай воно усе западеться, я краще би грав у камінці з малою сестричкою. Добре, забудь про борсука, я маю для тебе щось краще. У нас в Межиріччі є чужинці. Учора ввечері...

На якусь мить Рандові перехопило дух.

— Вершник? — запитав він із притиском. — Чоловік у чорному плащі і на чорному коні? І вітер цей плащ не розвіває?

Мет похлинувся посмішкою і зашепотів ще хрипкіше, ніж раніше:

— То ти теж його бачив? Я гадав, його бачив лише я. Не смійся, Ранде, але він мене нажахав.

— Я не сміюся. Мене він теж налякав. Можу запрягнуватися, що він мене ненавидить і хотів убити. — Ранд здригнувся. Досі йому ніколи на думку не спадало, що хтось може хотіти його вбити, насправді хотіти його вбити. Такі речі ніколи не траплялися в Межиріччі. Кулачна бійка, так, може, ще боротьба... щось таке, але не вбивство.

— Не знаю, Ранде, ненависть чи ні, та моторошний він був, це точно. Він нічого такого не робив, лише сидів на отому своєму коні й зирив на мене; отамочки, відразу за селом... але ніколи в житті я ще так не лякався. А тоді я звів очі, на якусь мить, — а це було не так легко зробити, май на увазі! — потім подивився знову — а його вже нема! Кров та попіл! Минуло три дні, а він мені ніяк не йде з голови. Увесь час озираюся — що там у мене за спиною?! — Мет спробував розсміятися, але сміх вийшов схожим на каркання. — Кумедно, що робить з людиною переляк. Думки химерні зринають. Я навіть подумав було... — лише на хвилину, звісно! — що це міг бути Морок. — Він ще раз спробував засміятися, але цього разу не спромігся видати хоч якийсь звук.

Ранд набрав повітря у груди. Тоді почав казати напам'ять, чи то нагадуючи собі, чи то з якоїсь іншої причини:

— Морок і всі Відступники ув'язнені в Шайол Гулі, за Великим Гнилоліссям, ув'язнені Творцем у мить Творіння, ув'язнені довіку. Рука Творця захищає світ, і Світло сяє для нас усіх. — Він іще раз глибоко зітхнув і заговорив знову: — До того ж, якби він навіть звільнився, навіщо Пастирю Ночі вештатися в Межиріччі та спостерігати за хлопцями з ферм?

— Не знаю. Але знаю, що цей вершник був... він був лихий. Не смійся. Голову даю на відсіч. Може, це був Дракон.

— Та у тебе, дивлюся, бадьорих думок хоч греблю гати, — буркнув Ранд. — Даси сто очок уперед самому Кеннові.

— Моя матуся завжди казала: якщо не виправлюся, по мене прийде Відступник. А тут я бачу викапаного Ішамаеля чи Агінора... То, може, це й був Відступник?

— Матері завжди лякають дітей Відступниками, — відрізав Ранд, — але діти зазвичай це переростають. Якщо вже ти завів про це мову, то чому, наприклад, не Людина Тіні?

Мет глипнув на нього:

— Я не пам'ятаю. Коли я востаннє так перелякався... Ні, я взагалі ніколи ще так не лякався, і не соромлюся зізнатися в цьому.

— Я теж. Батько вважає, що мене наполохали тіні між деревами.

Мет похмуро кивнув й обіперся об колесо візка.

— Мій татусь поставився до цього так само. Я розповів Деву та Еламу Довтрі. Відтоді вони зиркають навсібіч, як ті соколи, але нічого такого не бачили. Елам вирішив, що я спробував його розіграти. Дев гадає, що то був хтось із Таренського Перевозу — прокрадався поцупити вівцю чи курку. Куроцап, отакої! — Він ображено замовк.

— Хай там як, а може, це і справді якась дурниця, — помовчавши, відізався Ранд. — Може, це й справді вівцекрад. — Він спробував подивитися на це такими очима, проте уява намалювала йому вовка, що заступив місце kota біля мишачої нірки.

— Не знаю, але мені не сподобалося, як він на мене дивився. І тобі, схоже, теж, судячи з того, як ти смикнувся, коли я заговорив до тебе. Мусимо комусь про це розповісти.

— Мете, але ж ми вже розповіли — і ти, і я, — і нам не повірили. Невже ти гадаєш, що нам удасться переконати майстра аль'Віра в існуванні цього типа, якщо він його не бачив? Він відішле нас до Найнів, щоби вона подивилася, що з нами не так.

— Але ми ж обидва його бачили. Ніхто не подумав, що й тобі, і мені він просто примарився.

Ранд енергійно почухав потилицю, не знаючи, що сказати. Мет був осудовиськом на все село. Небагатьом поталанило уникнути його витівок. Його згадували щоразу, варто було шелепнути у калюжу мотузці з пранням чи попрюзі розстебнутися на півдорозі. І неважливо, що Мета не було видно поблизу. Ніхто нічого доброго від нього не чекав.

Трохи згодом Ранд проказав:

— Твій батько вирішить, що це ти мене намовив, а мій... — він кинув погляд поверх візка туди, де продовжували розмовляти Тем, Бран та Кенн, і стикнувся очима з батьком. Мер усе ще вичитував Кенна, який наразі слухав того, зберігаючи похмуре мовчання.

— Доброго ранку, Метрима, — привітно мовив Тем, посуваючи одну діжку із бренді ближче до краю візка. — Бачу, ти прийшов допомогти Ранду з цим сидром. Молодець!

Мет скочив на ноги при першому слові Тема і наразі задкував потроху.

— Доброго вам ранку, майстре аль'Торе. І вам, майстре Буйс. Хай осяє вас світло. Мій татусь послав мене...

— Не сумніваюся, що він послав тебе у справі, — сказав Тем. — І не сумніваюся, що ти вже його завдання виконав, адже ти не якийсь огинайло. Добре, хлопці, чим скоріше ви перетягнете сидр до льоху майстра аль'Віра, тим скоріше побачите менестреля.

— Менестреля?! — вигукнув Мет, зупинившись на півкроку, а Ранд тієї ж миті запитав:

— А коли він тут буде?

За життя Ранд бачив лише двох менестрелів, котрі завітали до Межиріччя, та й то першого — ще сидючи на Темовому плечі. Тільки подумати, що на Бел-Тайні буде справжнісінький менестрель, з арфою, з флейтою, з купою оповідок, і всім, що до нього належить... Емондів Лут згадуватиме це Свято і через десять років, хай навіть на ньому не буде феєрверків!

— Дурня, — пробурчав Кенн, але замовк, перехопивши погляд Брана, в якому проглядав увесь авторитет посади мера.

Тем зіперся на драбку воза, а лікоть вмістив на барилі з бренді.

— Так, менестрель уже тут. Майстер аль'Вір каже, що він наразі відпочиває в його корчмі.

— Приїхав глупої ночі, наче так і треба, — осудливо похитав головою корчмар, — гамселив у двері, доки розбудив усіх в домі. Якби не Свято, я б сказав йому власноруч завести свою конячку до стайні і влаштуватися там на ніч разом із нею, менестрель він чи не менестрель. Уявіть собі — при-мандрувати отак, поночі.

Ранд здивовано вибалушив очі. Ніхто не подорожує вночі, а надто в такі часи, як оце зараз, та ще й наодинці. Покрівельник знову прохарамаркав щось, цього разу так тихо, що Ранд розібрав хіба слово чи два. «Божевільний» та «протиприродно».

— Але ж плащ на ньому був не чорний? — зненацька запитав Мет.

Бран розреготався, аж заколихався його чималий живіт.

— Чорний! Він мав на собі такий само плащ, як у всіх менестрелів, що мені довелося бачити: латка на латці, і така мішанина кольорів, що годі й уявити.

Ранд аж сам підскочив, почувши свій регіт, голосний, сповнений щирого полегшення. Уявити собі, що жаский вершник у чорному виявиться менестрелем, було кумедно... проте... Він збентежено прикрив рота рукою.

— Бачиш, Теме, — промовив Бран, — у нашому селищі цієї зими нечасто можна було почути сміх. А тепер навіть плащ менестреля є хорошою нагодою посміятися. Лише через це варто було витратитися і привезти його сюди з Бейрлона.

— Кажіть, що хочете, — раптом прорізався голос у Кенна, — а я все одно вважаю, що це дурне марнотратство. Так само як і ці феєрверки, по які послали під твоїм тиском.

— Отже, феєрверк теж буде, — зрадив Мет, а Кенн тимчасом провадив своєї:

— Вони мусили бути тут ще в тому місяці, разом з першим сьогорічним крамарем. Але крамар так і не приїхав, чи не так? Якщо він не з'явиться до ранку, що ми робитимемо? Влаштуємо ще одне Свято, аби запустити ці штуки? Звісно, якщо він їх узагалі привезе.

— Кенне, — зітхнув Тем, — ти довіряєш людям не більше за мешканців Таренського Перезову.

— Тоді де ж він? Скажи мені, аль'Торе!

— Чому ви нам нічого не розповіли? — ображено вигукнув Мет. — Все селище раділо б, чекаючи на крамаря, так само як раділо, чекаючи на менестреля. Чи майже так само. Ви ж бачите, як усі обговорюють навіть можливість побачити феєрверк.

— Бачу, — відказав Бран, глянувши зизим оком на покрівельника. — І якби я був упевнений, від кого пішли ці чутки... якби я, наприклад, знав, хто це нарікав на дорожнечу там, де його міг почути люд, попри те, що було домовлено тримати ці речі в таємниці...

Кенн відкашлявся:

— Цей вітер занадто пронизливий для моїх старих кісток. З вашого дозволу я піду попросу майстриню аль'Вір приготувати мені трохи гарячого вина, аби я міг зігрітися. Мере... Аль'Торе... — Він ще не доказав останні слова, а вже квапливо попростував до готелю. Коли двері за ним зачинилися, Бран зітхнув.

— Інколи мені спадає на думку, що Найнів має рацію щодо... Та нехай. Наразі це неважливо. А ви, молодь, подумайте. Це правда, що кожен у селі радітиме феєрверку, але феєрверк поки що тільки чутка. Уявіть собі, як почуватимуться люди, якщо попри їхні очікування крамар не з'явиться вчасно. А через таку погоду невідомо, коли він зможе сюди дістатися. Менестрелю вони зраділи би в п'ятдесят разів сильніше.

— Якби ще й він не прийшов, вони почувалися би ще в п'ятдесят разів гірше, — задумливо промовив Ранд. — Навіть Бел-Тайн не покращив би їм настрою по-справжньому.

— Масш голову на плечах і можеш нею користуватися, якщо захочеш, — зауважив Бран. — Одного дня він сидітиме на твоєму місці в раді, Теме. Згадаєш мої слова. Та він і зараз впорався би там не согірш деяких, кого я навіть називати не хочу.

— Але це не допоможе розвантажити воза, — кинув Тем, передаючи меру до рук перше барильце з бренді. — А я не можу дочекатися місця біля каміна, люльки та кухля елю. — Він завдав друге барильце собі на плече. — Гадаю, Ранд буде вдячний тобі за допомогу, Метримере. І пам'ятайте: чим швидше сидр опиниться в льосі...

Коли Тем із Браном зникли в корчмі, Ранд подивився на приятеля.

— Тобі не обов'язково допомагати. Дев того борсука довго не втримає.

— А чому б і не допомогти? — без особливих надій у голосі промовив Мет. — І, як сказав твій татусь: чим швидше сидр опиниться в льосі... — Обхопивши обома руками барильце, він підтюпцем попрямував до будинку. — Може, Егвейн десь неподалік. Помилуватися, як ти витріщаєшся на неї, наче теля, що іде на заріз, така ж сама потіха, як із тим борсуком.

Ранд затримався на мить, аби покласти на бідарку лук і сагайдак. Йому справді вдалося витіснити Егвейн зі своїх думок. І це було досить незвично. Втім, вона має бути десь у корчмі. І навряд чи йому вдасться розминутися з нею. Він не бачив її вже кілька тижнів.

— В чому справа? — гукнув Мет від дверей корчми. — Я не казав, що зроблю все сам. Ти поки що не в Раді Селища.

Стрепенувшись, Ранд підхопив діжку і поквапився за Метом. Може, її там і не буде. Дивно, але думка про таку можливість не поліпила йому настрою.

ЧУЖИНЦІ

Коли Ранд та Мет проносили перші барильця крізь залу, майстер аль'Вір з однієї із вишикуваних вздовж стіни бочок уже наповнив два кухлі найкращим своїм темним елем власного виготовлення. Зверху на бочці, заплющивши очі та вгорнувшись хвостом, дрімав жовтий кіт на ймення Драпіжник. Тем стояв перед великим каміном, викладеним з річкового каменю, та із блискучої баночки, яку корчмар завжди тримав для гостей на камінній полиці, великим пальцем вминав тютюн у люльку з довгим чубуком. Камін займав пів стіни просторої квадратної зали, а заввишки був чи по плечі найвищому чоловікові. У ньому весело потріскував вогонь, не пускаючи до кімнати холоднечу, що володарювала надворі.

О цій порі клопітного передодня Свята Ранд не очікував побачити в залі когось, окрім Брана, свого батька та ще кота; утім, ще чотири члени Ради Селища, і Кенн серед них, уже сиділи, присунувши стільці з високими спинками ближче до вогню. Кожен тримав у руці по кухлю, а сизий дим із люльок оповивав їм голови. Ніхто не розклав дощечок для гри в камінці, і всі книжки на Брановій полиці стояли непорушно. Чоловіки навіть не розмовляли, мовчки заглядаючи до своїх кухлів або нетерпляче постукуючи чубуками собі по зубах, чекаючи, коли Тем з Браном до них доєднаються.

Останнім часом стурбованість була частою гостею і в Раді Селища, і в усьому Емондовому Лузі, а можливо, і в Сторожовому Пагорбі та в Девен Райді. Може, навіть і на Таренському Перевозі, хоча хто їх знає, чи переймається чимось насправді тамтешній люд?

Тільки двоє з-поміж тих, котрі сиділи перед каміном — Гарал Лугган, коваль, та Йон Тен, мірошник, — побіжно поглянули на хлопців, коли ті

увійшли до зали. Погляд майстра Луггана, утім, не залишився байдужим. Коваль поспішив на засідання Ради просто з кузні і мав на собі шкіряний фартух, який відкривав його могутні, м'язисті руки, завтовшки як стегно звичайного чоловіка. Коваль якийсь час похмуро дивився з-під насуплених брів на обох хлопців, а відтак, випрямившись на стільці, підкреслено зосередив усю увагу на трамбуванні тютюну в люльці.

Ранд здивовано призупинився і заледве не зойкнув: Мет боляче копнув його по кісточці, кивнувши настійливо в бік дверей, що вели із зали, а тоді й припустив туди, не чекаючи на приятеля. Ранд, накульгуючи, побрів за ним.

— Що це на тебе найшло? — сердито запитав він, коли вони опинилися в коридорі, що вів до кухні. — Ти мені ледь ногу не зламав...

— Старий Лугган, — зашепотів Мет, намагаючись зазирнути поверх плеча Ранда до зали. — Схоже, він підозрює, що я доклав рук до... — Хлопець обірвав фразу, бо з кухні стрімким кроком вийшла майстриня аль'Вір, а попереду неї линув чудовий аромат свіжоспеченого хліба.

Таця у неї в руках аж вигиналася під вагою кількох паляниць із хрусткою скоринкою, що заслужено вважалися найсмачнішими на увесь Емондів Луг. Крім того, на таці покоїлися миски з соліннями та сиром. Ранд раптом пригадав, що вранці, виходячи з ферми, поснідав самою лише скибкою хліба. У животі в нього голосно забурчало, через що хлопець аж зніяковів.

Майстриня аль'Вір, струнка жінка з перекинутою через плече пишною, вже ледь-ледь посивілою косою, обдарувала обох хлопців материнською посмішкою:

— На кухні є ще хліб і сир, якщо ви зголодніли. А я ніколи ще не бачила хлоп'ят, які б не зголодніли. І дорослих чоловіків теж, до речі. А ще я вранці напекла медяників, якщо вони вам більше до вподоби.

Вона була одна з небагатьох одружених жінок у селищі, котрі ніколи не бралися підшукувати пару для Тема. Материнська турбота щодо Ранда обмежувалася привітною усмішкою та пригощанням чимось смачненьким, коли б той не опинився в корчмі. Але так само вона ставилася до всіх сусідських хлопців. Якщо вона інколи й дивилася на Ранда так, ніби хотіла б попідклубатися про нього більше, поглядами справа й закінчувалася. І за це хлопець був їй щиро вдячний.

Не чекаючи на відповідь, вона швидко попростувала до зали. І негайно звідти долинув стук стільців — це чоловіки піднялися їй назустріч, а тоді почувлися схвальні вигуки. Хліб насправді вдався на славу. Майстриня аль'Вір була, цілком можливо, найкращою куховаркою в Емондовому Лузі, і не знайшлося би на чотири милі навкруги такого чоловіка, який радо не скористався би можливістю посидіти у неї за столом.

— Медяники, — вимовив Мет і аж заплямкав.

— Спочатку діжки, — твердо відказав Ранд, — бо інакше ми ніколи не впораємося.

Над сходами до льоху, що починалися вже побіля кухонних дверей, висіла лампа. Ще одна лампа освітлювала сам льох, залишаючи трохи померків хіба що в кутках. Дерев'яні полиці, що тяглися вздовж стін і посеред льоху, були щільно заставлені діжками з бренді та сидром, а також великими бочками з елем та вином — декотрі з них навіть були не з чопами, а з краниками. На багатьох бочках з вином був напис крейдою, зроблений рукою Брана аль'Віра, де було зазначено, якого року вони придбані, у якого торговця і де саме зробили вино. Але весь бренді й ель були тутешні — вироблені або самим Браном, або тим чи іншим фермером з Межиріччя. Крамарі, а інколи навіть і гуртові торговці, вряди-годи привозили сюди ель і бренді з чужини, але ті і в підметки не годились місцевим, хоч і коштували купу грошей, тож більше одного разу їх ніхто не замовляв.

— Ну, — поцікавився Ранд, коли хлопці закинули барильця на полиці, — і що ти таке утнув, що маєш ховатися від майстра Луггана?

Мет смикнув плечем.

— Та нічого особливого, чесно. Я сказав Алану аль'Каару та ще його приятелям-шмаркачам, Евіну Фіннгару та Дегу Копліну, ніби фермери бачили собак-привидів: ті гасали лісом, вивергаючи полум'я. І вони це проковтнули, наче сметанку.

— І через це майстер Лугган на тебе дивиться зизим оком? — не повірив Ранд.

— Не зовсім так, — похитав головою Мет, трохи помовчавши. — Бачиш, я ще обсилав двох його собак борошном, так що вони стали геть білі. А тоді випустив їх біля будинку Дега. Звідки мені було знати, що вони шугонуть просто додому? Це взагалі не моя провина. Якби майстриня Лугган не залишила двері відчиненими, вони не змогли би забігти всередину. Я не збирався розтрушувати борошно по всьому їхньому будинку. — Він коротко реготнув. — Я чув, ніби вона вигнала старого Луггана та собацюр мітлою на вулицю, усіх трьох.

Ранд поморщився, але не міг утриматися від сміху.

— На твоєму місці я більше остерігався би Елсбет Лугган, ніж коваля. Рука у неї важка, майже як у нього, а от вдача значно запальніша. Якщо ти рухатимешся швидко, можливо, він тебе не помітить.

Вираз обличчя Мета свідчив про те, що йому слова Ранда не видалися дотепними.

Коли хлопці знову проходили крізь залу, Метові не було потреби проскакувати швиденько. Шестеро чоловіків близько зсунули стільці, утворивши

перед каміном тісне кільце. Сидячи спиною до вогню, Тем промовляв щось стихшим голосом, а решта нахилилися вперед, слухаючи його так уважно, що, мабуть, не помітили би й отару овець, якби ту прогнали у них за спинами. Ранду кортіло наблизитися, аби розчути, про що там вони шепечуться, проте Мет смикнув приятеля за рукав і подивився на нього благально. Зітхнувши, Ранд услід за Метом попростував до візка.

Коли вони знову опинились у коридорі, на верхній сходинці на них чекала таця, а гарячі медяники заповнили пахощами все навкруги. А ще там були два кухлі та глек гарячого сидру з прянощами. Попри рішенець спершу закінчити з барильцями, Ранд і не помітив, як це вийшло, що два останні рейси він зробив, жонглюючи барильцем і гарячим медяником.

Примостивши на полицю останню діжечку, він змахнув крихти з підборіддя і звернувся до Мета, котрий щойно також звільнився від своєї ноші:

— А тепер можна себе й потішити...

Сходинками загрюкали чийсь кроки, і в льох поспішно скотився Евін Фіннгар. Його округле обличчя сяло від захвату й нетерпіння поділитися приголомшливою новиною.

— Чужинці в селищі! — Він перевів дух і зизувато глянув на Мета. — Собак-привидів я не бачив, але чув, що хтось обсипав борошном собак майстра Луггана. І ще чув, що майстриня Лугган здогадується, хто міг докласти до цього руку.

Різниці у віці між Рандом та Метом, з одного боку, й Евіном, якому виповнилося лише чотирнадцять, з іншого, зазвичай було досить, аби юнаки ставилися скептично до будь-яких його слів. Цього ж разу вони мигцем перезирнулися і навипередки заторохкотіли.

— У селищі? — перепитав Ранд. — Не в лісі?

— Він був у чорному плащі? Ти бачив його обличчя? — випалив Мет.

Евін нерішуче перебігав очима з одного хлопця на іншого, а коли Мет загрозово посунув до нього, задріботів:

— Звісно, я бачив його обличчя. Плащ у нього зелений. А може, сірий. Він змінює колір. Він наче зливається з довкіллям. Іноді його можна не побачити, навіть коли дивитися просто на нього, якщо тільки він не рухається. Натомість у неї плащ синій, наче небо, і вдсятеро вишуканіший за будь-який святковий наряд, який я коли-небудь бачив. І сама вона вдсятеро гарніша за будь-яку жінку. Такої, як вона, я точно ніколи не бачив! Вона високородна леді, як кажуть в оповідках. Точно, так і є.

— Вона? — здивувався Ранд. — Про кого ти говориш? — Він кинув погляд на Мета, а той заклав руки за голову та заплющив очі.

— Саме про них я й збирався тобі розповісти, — пробурчав Мет, — поки ти ще не встиг приставити мене до... — Він розплющив очі й гостро поглянув

на Евіна. — Вони приїхали вчора ввечері, — продовжив Мет, помовчавши якусь мить, — і зупинилися тут, у корчмі. Я бачив, як вони заїхали на подвір'я, верхи. Їхні коні, Ранде! Ніколи не бачив коней таких високих і таких лискучих. Вони, здається, можуть скакати безупинно цілу вічність! Гадаю, він на неї працює.

— Він їй служить, — вставив Евін. — Так кажуть у казках: служить.

— Принаймні він їй підкоряється, робить, що вона скаже, — вів далі Мет, наче Евін нічого не казав. — Але він не найманий слуга, ні. Можливо, воїн. Він так носить свого меча, неначе меч — частина його тіла, як рука чи нога. У порівнянні з ним дружинники при купцях виглядають дворнягами. А вона, Ранде! Я навіть уявити собі не міг, що такі, як вона, бувають у світі. Вона не з оповідок менестреля. Вона наче... вона... — Він замовк і кинув похмурий погляд на Евіна. — ...Наче високородна леді, — закінчив він, зітхнувши.

— Але хто вони такі? — запитав Ранд. Окрім купців, котрі приїздили сюди раз на рік закупити тютюн і вовну, та ще крамарів, до Межиріччя ніколи не навідувалися чужі, чи майже ніколи. Може, до Таренського Перевозу, але не так далеко на південь. Крім того, купці та дрібні крамарі приїздили сюди багато років поспіль, тому їх насправді не вважали чужинцями. Просто немісцевими. Минуло вже добрих п'ять років з того часу, коли до Емондового Лугу завітав справжній чужоземець. Він намагався переховатися тут від халепи в Бейрлоні, незрозумілої для будь-кого з місцевих. Затримався він тут ненадовго. — Що їм треба?

— Що їм треба? — вигукнув Мет. — Мені однаково, що їм треба. Чужинці, Ранде, та ще такі чужинці, про яких ти ніколи і не мріяв. Тільки уяви собі!

Ранд розкрив було рота, а тоді закрити, нічого не сказавши. Вершник у чорному плащі змушував його нервуватися так, наче він став котом, за яким женеться собака. Хіба бувають такі жахливі збіги — три чужинці поблизу селища водночас? Три, якщо плащ цього незнайомця, що змінює кольори, ніколи не змінює колір на чорний.

— Її звати Морейн, — скористався Евін миттєвою паузою. — Я чув, як він так її назвав. Морейн, так він сказав. Леді Морейн. А його ім'я Лан. Хай Мудрині вона не сподобалася, мені вона подобається.

— А чому ти вирішив, що вона не подобається Найнів? — запитав Ранд.

— Вона сьогодні вранці питала у Мудрині дорогу, — пояснив Евін, — і звернулася до неї «дитино».

І Ранд, і Мет тільки тихо присвиснули крізь зуби, обидва, а Евін аж захлинався словами, поспішаючи розповісти все детально.

— Леді Морейн не знала, що розмовляє з Мудриною. А коли дізналася, то вибачилася. Так, вибачилася. І стала розпитувати її про рослини, і хто є хто тут, в Емондовому Лузі, і все це так шанобливо, наче будь-яка жінка з нашого села... навіть шанобливіше, ніж деякі з наших. Вона любить розпитувати — скільки людям років, як давно вони тут живуть, і... ну, я не все запам'ятав. Хай там як, Найнів відповідала їй так, наче розкусила недозрілу ягідку козячого листика. А коли леді Морейн пішла, Найнів подивилася їй услід, наче... наче... ну, привітним цей погляд не можна було назвати, скажу я вам.

— Це все? — мовив Ранд. — Ти ж знаєш, яка у Найнів вдача. Коли Кенн Буйє назвав її дитиною, ще минулого року, вона вперіщила його жезлом по голові, а він же засідає у Раді Селища, і років йому стільки, що він міг би бути їй дідом. Вона може спалахнути через найменшу дрібничку, але тільки-но відвернеться — враз про це забуває.

— Та мені й цього вистачило б, — пробурмотів Евін.

— Мені однаково, кого колошматить Найнів, — фиркнув Мет, — аби це був не я. Цього разу матимемо Бел-Тайн, якого ще ніколи не було. Менестрель, леді — хіба можна бажати більшого? Навіть без феєрверка можна обійтися.

— Менестрель? — повторив Евін, і голос у нього аж задзвенів.

— Ходімо, Ранде, — продовжував Мет, ігноруючи підлітка. — Ми тут уже зробили. Тобі треба побачити того чолов'ягу.

Він став підійматися сходами, а Евін, карабкаючись за ним, бубонів безперестанку:

— А цей менестрель... він насправді приїхав, Мете? Він не такий, як ті примарні собаки? Або жаби?

Ранд зачекав, доки вони вилізуть трохи вище, тоді загасив лампу і сам став вибиратися вгору.

В залі до зібрання приєдналися Равен Херн та Сеймел Крау, і тепер Рада Селища була у повному складі. Наразі говорив Бран аль'Вір, і він так стихив голос, зазвичай веселий та задерикуватий, що тільки нерозбірливий гуркіт долав тісне кільце зі спинок стільців. Мер підкреслював свої слова, постукуючи товстим вказівним пальцем по долоні іншої руки, вдивляючись по черзі в обличчя кожного присутнього. Усі згідливо кивали головами, проте Кенн робив це не так охоче, як інші.

Чоловіки скупчилися тісним колом, і це ясніше, ніж найяскравіша вівіска, свідчило: те, що тут обговорюється, не має піти далі їхніх вух. Принаймні поки що. Чоловікам не сподобалось би, якби Ранд раптом почав прислухатися. Неохоче, але він примусив себе забратися геть. Але залишався ще менестрель. І чужинці.

Надворі вже не було візка та Бели, їх прибрали Гу або Тед, тутешні конюхи. Мет та Евін стояли за кілька кроків від парадових дверей корчми, дивлячись один на одного, а вітер шарпав і напинав їхні плащі.

— Кажу востаннє, — рявкнув Мет, — не граю я жодної комедії. Мене-стрель насправді тут. А тепер забирайся геть. Ранде, скажи цьому дубоголовцю, що я не брешу. І хай він нарешті від мене відчепиться!

Щільніше закутуючись у плащ, Ранд ступнув уперед, щоби підтримати Мета, але слова застрягли йому в горлі, і він відчув, як у нього волосинки на шиї стали дибки. За ним знову спостерігали. Відчувати цей погляд було не так жахливо, як погляд з-під чорного каптура, а втім, теж не дуже приємно, а надто так скоро після того випадку в лісі.

Він оббиг поглядом усю Галявину, проте побачив те саме, що й раніше, — дітей, котрі бавилися собі, дорослих, які готувалися до Свята. Ніхто з них навіть не глянув у його сторону. Біля Весняного Стовпа, готового для святкування, тепер нікого не було. З вулиць, що відходили від Галявини, долинали голоси дорослих і вигуки дітей. Усе було так, як і має бути. Проте хтось таки за ним спостерігав.

Щось наче підштовхнуло його обернутися і подивитися вгору. На корчмі, на карнизі черепичного даху, сидів величезний крук, трохи хитаючись під поривчастим вітром, що налітав з гір. Птах схилив голову на один бік, і його чорне блискуче око дивилося... дивилося просто на нього, спало на думку юнакові. Він глитнув, відчуваючи, як гнів накриває його пекучою хвилиною.

— Мерзенний падложер, — пробурмотів він.

— Мені набридло, що на мене витріщаються, — поскаржився Мет, а Ранд зрозумів, що приятель стоїть поруч із ним і також несхвально роздивляється крука.

Друзі перезирнулися, а тоді їхні руки одночасно потяглися по каменюки.

Два кругляки полетіли точно в ціль... а крук відступив убік: камені зі свистом розкраяли повітря в тому місці, де він щойно сидів. Птах зробив однісінький помах крилами, а тоді знову схилив голову вбік, втупивши у юнаків чорне каламутне око, анітрохи не злякавшись, наче й не було нічого.

Ранд заціпеніло дивився на птаха.

— Ти колись бачив, щоби крук так поводився? — тихо спитав він.

Не зводячи очей з крука, Мет похитав головою.

— Ніколи. І не лише крук. Жодний птах так не поводитьсь.

— Це лихий птах, — сказав жіночий голос за спинами хлопців, мелодійний, хоч зараз у ньому й лунали нотки огиди. — Йому і в найкращі часи не варто довіряти.

Пронизливо скрикнувши, крук знявся в повітря так стрімко, що зронив дві чорні пір'їни, і ті, кружляючи, опустилися на землю.

Сіпнувшись із несподіванки, Ранд і Мет розвернулися вбік, стежачи поглядами за круком, а той стрімко пролетів над Галявиною і взяв курс на Імлисті гори, вкриті шапками хмар. Він летів високо над верховіттям Західного лісу, аж поки не перетворився на цятку і зник з очей десь на західному небокраї.

Тепер погляд Ранда впав на жінку, що проказала ці слова. Вона теж стежила за круком, а потім повернулася і зустрілася з ним очима. Ранд міг тільки дивитися на неї, мовчки. Це мала бути леді Морейн, і вона була точнісінько така, як розповідали Мет і Евін. І навіть ще більш приголомшлива.

Почувши, що чужинка назвала Найнів дитиною, Ранд уявив її літньою жінкою. Проте вона не була літньою. Він узагалі не міг сказати, якого віку вона може бути. Спершу помислив, що вона така ж юна, як Найнів, але чим довше він на неї дивився, тим ясніше усвідомлював, що їй значно більше років. У її великих темних очах була помітна зрілість — натяк на знання, якого ніхто не може здобути в юному віці. На якусь мить її очі здалися хлопцю двома бездонними озерами, в яких він може потонути. Тепер він розумів і те, чому Мет та Евін називали її леді з легенд менестреля. Вона поводитися з грацією, як ото поводитьсь людина, звикла віддавати накази, і він відчув себе незграбою, нездатним запанувати над власними руками та ногами. На зріст вона була невисока, головою ледь сягала йому до грудей, але поставу мала таку, що зріст цей здавався саме таким, як має бути. Це Ранд сам собі здався громіздким і зависоким.

І вся вона була неуявно тогосвітна. Її обличчя та темне волосся, що спадало м'якими кучерями, обрамляв широкий каптур плаща. Ранд ніколи не бачив дорослої жінки з незаплетеним у косу волоссям; кожна дівчинка в Межиріччі з нетерпінням чекала на той день, коле Жіноче Коло селища визнає її достатньо дорослою, аби ходити з косою. Одяг у чужинки також викликав подив. На ній був плащ з небесно-блакитного оксамиту, густо гаптований сріблом — листя, виноградні лози, квіти. Синя сукня, темніша за плащ, ледь мерехтіла при кожному її русі, а крізь прорізи проглядала кремova тканина. Шию обвивав масивний золотий ланцюг, а ще один золотий ланцюжок, тоненький, охоплював голову, утримуючи посеред чола невеличкий самоцвіт, що виблискував синіми променями. Плетений зі золотих ниток пасок огортав талію, а ще на другому пальці лівої руки вона мала золоту каблучку у вигляді змії, що кусає себе за хвіст. Ранд точно ніколи не бачив такої каблучки, але упізнав Великого Змія — символ вічності, старіший навіть за Колесо Часу.

Вишуканіший за будь-який святковий наряд, — так сказав Евін про її одяг, і він мав рацію. Ніхто й ніколи не одягався так у Межиріччі. Ніколи.

— Доброго ранку, майстрине... е-е-е... леді Морейн, — промовив Ранд. Кров кинулася йому в обличчя, коли він так обмовився.

— Доброго ранку, леді Морейн, — і собі повторив Мет, трохи вправніше, але ненабагато.

Жінка посміхнулася, і Ранд спіймав себе на бажанні зробити щось для неї, що завгодно, аби лише мати причину залишатися поруч із нею. Він знав, що вона посміхається їм усім разом, і водночас йому здавалося, що ця посмішка призначена лише йому, йому одному. Це насправді було так, ніби ожила одна з легенд менестреля. Мет дурнувато вишкірявся.

— То ви знаєте моє ім'я, — промовила вона так, ніби була приємно здивована. Так наче її перебування в селищі, хай хоч яке недовге, не дасть поживу для балачок на рік уперед! — Але ви повинні називати мене Морейн, а не леді. А як вас звать?

Евін вискочив наперед, перш ніж хтось устиг рота розкрити.

— Мене звати Евін Фіннгар, леді. Це я сказав їм ваше ім'я, ось звідки вони його знають. Я чув, як Лан називав вас так, але я не підслуховував. До Емондового Лугу ще ніколи не приїздили такі гості, як ви. А ще до нас приїхав менестрель на свято Бел-Тайну. А сьогодні Ніч Зими. Може, знайдете до нас? Мама пече пиріжки з яблуками.

— Побачимо, — відповіла вона і поклала руку Евінові на плече. В очах у неї проблиснули веселі вогники, хоча вона й знаку не подала, що сміється. — Не знаю, чи можу я конкурувати з менестрелем, Евіне. Але ви всі маєте звати мене Морейн. — Вона запитально подивилася на Ранда та Мет.

— Я — Метрим Коутон, ле... ой... Морейн, — відрекомендувався Мет. Він різко й незграбно вклонився, а тоді випростався, червоний як рак.

Ранд засумнівався, чи й він має щось таке зробити — адже так зазвичай роблять чоловіки в книжках. Але, маючи перед очима приклад Мет, він лише назвав своє ім'я. Принаймні язик йому цього разу не став колом.

Морейн перевела погляд з нього на Мет, а тоді знову на нього. Ранду спало на думку, що наразі вона усміхається, легенько, самими кутиками рота, майже так само, як це робить Егвейн, коли приховує якийсь секрет. — Доки я буду в Емондовому Лузі, — мовила вона, — мені час від часу можуть знадобитися невеличкі послуги. Можливо, ви б зголосилися мені допомогти? — Вона засміялась, почувши, як вони хором висловили свою згоду. — Ось, маєте, — промовила вона, і Ранд із подивом відчув, як вона поклала монету йому на долоню, а тоді стиснула його руку в кулак обома своїми.

— Не треба, — почав було він, але вона відмахнулася від його протестів і дала монету й Евіну, а Метові вклала в руку й затисла її так само, як Рандову.

— Звісно, що треба, — відказала вона. — Ви не можете працювати задарма. Вважайте, що це символ, і хай він завжди буде з вами, аби ви пам'ятали, що погодилися з'явитися, коли я покличу. Тепер ми пов'язані.

— Я ніколи не забуду, — пискнув Евін.

— Пізніше ми поговоримо ще, — мовила вона, — і ви мені все про себе розповісте.

— Леді... тобто, я хотів сказати, Морейн... — нерішуче проказав Ранд, коли вона розвернулася, аби йти. Зупинившись, жінка повернула голову й поглянула на нього. Йому довелося зглитнути, перш ніж продовжити. — Чому ви приїхали до Емондового Лугу? — Вираз її обличчя не змінився, але раптом юнакові захотілося, щоби він цього не запитував, хоч і не розумів чому. Він заквапився пояснити, що мав на увазі. — Я не хотів бути грубим. Вибачте! Просто до Межиріччя ніхто не приїздить, хіба що купці та крамарі, коли снігу не надто багато і сюди можна дістатися з Бейрлона. Тобто майже ніхто не приїздить. І вже точно не приїзять такі люди, як ви. Дружинники при купцях інколи кажуть, що у нас тут вічна глушина, і я гадаю, що так воно і має видаватися будь-кому немісцевому. Ось чому мені стало цікаво.

Усмішка зникла з її обличчя, зникла повільно, так наче вона щось пригадала. Якусь мить жінка просто мовчки дивилася на нього.

— Я вивчаю історію, — мовила вона згодом, — і збираю оповіді про старі часи. Ця земля, яку ви звете Межиріччям, завжди мене цікавила. Інколи я вивчаю легенди про те, що відбувалося тут у незапам'ятні часи, тут і в інших місцях.

— Легенди? — здивувався Ранд. — Що могло відбуватися в Межиріччі будь-коли таке, що могло би зацікавити когось такого, як... тобто, я хочу сказати, що тут могло хоч колись трапитися?

— А як ще можна називати наші місця, якщо не Межиріччя? — додав Мет. — Вони й завжди так називалися.

— Коли обертається Колесо Часу, — промовила Морейн наче до себе, і очі її дивилися кудись удалину, — місця змінюють назву за назвою. Люди змінюють імена й обличчя. Проте хоча обличчя різні, але людина завжди та сама. Проте Великий Візерунок, що його плете Колесо, невідомий нікому; невідомий навіть Візерунок Епохи. Ми можемо лише спостерігати, вивчати та сподіватися.

Ранд дивився на неї, не в змозі вимовити ні слова, навіть запитати, що вона має на увазі. Він не був упевнений, що вона сказала це їм, аби вони почули. Решті хлопців теж наче заціпило, помітив Ранд, а Евін аж рота роззявив.

Морейн знову подивилася на хлопців, і всі вони струснулися, наче прокинулися.

— Ми ще поговоримо, — сказала вона. Ніхто з них не обізвався й словом. — Трохи згодом, — додала Морейн.

Жінка попрямувала до Фургонного мосту. Здавалося, ніби вона пливе над землею, а не ступає по ній, і тільки плащ здіймається у неї за плечима на подобу крил.

Коли вона пішла, високий чоловік, якого Ранд раніше не помічав, відділювався від стіни корчми та пішов услід за нею, тримаючи руку на ефесі меча. Одяг на ньому був темний, сіро-зелений, такий, що міг легко злитися з листям або з затінком, а плащ, метляючись на вітрі, мінився усіма відтінками сірого, зеленого та коричневого. Інколи плащ майже зникав, наче стаючи частиною довкілля. Волосся чоловік мав довге, сиве на скронях, перехоплене вузькою шкіряною стрічкою, щоби не спадало на лоба. Обличчя його складалося з твердих, наче вирізьблених з каменю площин та кутів, було засмалене вітрами, але без жодної зморшки. Ранд дивився, як незнайомиць рухається, і йому мимоволі пригадалися вовки.

Проминаючи хлопців, чоловік ковзнув по них поглядом — його очі були синіми та холодними, наче зимовий світанок. Він наче зважив їх подумки, але з виразу його обличчя не можна було прочитати, що він побачив на цих вагах. Він наддав ходи, а коли наздогнав Морейн, знову стишив кроки й пішов поряд із нею, нахилиючись, аби щось сказати. Ранд видихнув — він навіть не помітив, що затримав подих.

— Це був Лан. — Голос Евіна пролунав хрипко, наче йому теж перехопило подих, — так на них подивився той чоловік. — Можу побитися об заклад, що він — Охоронець.

— Не будь дурнем, — реготнув Мет, але не дуже впевнено. — Охоронці бувають лише в казках. І в Охоронців мечі та кольчуги всуціль вкриті золотом і самоцвітами, і вони весь час перебувають на Півночі, у Великому Гнилоліссі, б'ються там зі злом, траллоками та іншою поганню.

— Він може бути Охоронцем, — стояв на своєму Евін.

— Ти бачив на ньому золото чи самоцвіти? — глузливо запитав Мет. — Де у нас траллоки в Межиріччі? У нас є тільки вівці. Сумніваюся, що тут хоч колись могло відбуватися щось цікаве для такої леді, як вона.

— Щось усе ж таки могло відбуватися, — повільно проказав Ранд. — Кажуть, що ця корчма стоїть тут тисячу років, а може, й більше.

— І тисячу років тут розводять вівці, — хмикнув Мет.

— Срібний пенні! — вигукнув Евін. — Вона дала мені цілий срібний пенні! Тільки уявіть, що я зможу купити, коли приїде крамар!

Ранд розтиснув кулак подивитися на монетку, яку дала йому Морейн, і ледь не впустив її від несподіванки. Раніше він ніколи не бачив зблизка монети з рельєфним зображенням жінки, котра тримає на простягнутій

долоні язичок полум'я, але він бачив, як Бран аль'Вір зважає монети, отримані від купців з дюжини земель, і приблизно уявляв собі, скільки вона вартує. За це срібло будь-де в Межиріччі можна купити доброго коня, і залишитися ще немало.

Він поглянув на Мета, побачив ошелешений вираз його обличчя і відчув такий само вираз на своєму. Повернувши руку так, щоби його монету бачив лише Мет, але не Евін, він запитально звів брову. Мет кивнув, і з хвилину хлопці спантеличено дивилися один на одного.

— Що за роботу вона має для нас? — нарешті запитав Ранд.

— Не знаю, — рішуче відказав Мет, — і мені байдуже. І монету цю я не витрачу. Навіть коли приїде крамар. — З цими словами він засунув монету у кишеню куртки.

Кивнувши, Ранд вчинив так само зі своєю монетою. Він не міг пояснити чому, але те, що сказав Мет, здалося йому правильним. Цю монету не можна витрачати. Ні. Адже її отримано від неї. Він не міг би сказати, для чого ще існує срібло, а втім...

— Гадаєте, я теж маю зберігати свою? — Обличчя Евіна віддзеркалило страдницькі вагання.

— Тільки якщо захочеш, — сказав Мет.

— Гадаю, вона дала тобі монетку, аби ти її витратив, — промовив Ранд.

Евін поглянув на монету, а тоді, похитавши головою, заховав її у кишеню.

— Я її збережу, — сумно сказав він.

— А ще є менестрель, — нагадав Ранд, й обличчя хлопчика повеселішало.

— Якщо він узагалі прокинеться, — додав Мет.

— Ранде, — благально запитав Евін, — менестрель справді приїхав?

— Побачиш, — зі сміхом відповів Ранд. Було зрозуміло, що Евін не повірить, доки не побачить менестреля на власні очі. — Рано чи пізно йому доведеться залишити свою кімнату.

На Фургонному мості здійснювся галас, і коли Ранд придивився краще, аби побачити, що його спричинило, то розсміявся ще раз, тепер від щирого серця. Мостом рухався високий фургон, запряжений вісьмериком. А навколо нього вирував натовп селян. Там були й сиві дідугани, і пуць-вірінки, котрі ще нетвердо дибали на своїх ноженятах. З напівкруглого даху фургона, наче грона винограду, звисали численні згортки та вузли. Нарешті приїхав крамар. Чужинці та менестрель, феєрверк та крамар... На мешканців селища чекав найкращий Бел-Тайн, який лише можна було собі уявити.